

## บทที่ ๒

### พัฒนาการการบริหารงานคณะสงฆ์

#### ๒.๑ จุดกำเนิดการปกครองคณะสงฆ์ลาว

การปกครองคณะสงฆ์ลาวได้เกิดขึ้นหลังจากคณะสมณทูต พระมหาปาสมันตะเถระ ได้เดินทางมาถึงนครเชียงทอง พระยาฟ้ารุ่งและอัคมรเหสีพร้อมด้วยราชเสนามนตรี ตลอดถึง บ่าวไพร่ราษฎรได้จัดพิธีต้อนรับด้วยการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ พร้อมกันนั้นพระยาฟ้ารุ่งก็ได้ ประกาศตัวเป็นพุทธมามกะต่อหน้าพระสงฆ์และประชาชน โดยมีพระราชปรารภกับพระมหา ปาสมันตะเถระ ซึ่งเป็นพระราชครูของพระองค์เองว่า

“โขงเขตทางล้านช้างทั้งมวล ที่ใดก็ดีควรเป็นที่ตั้งศาสนาให้เจ้าผู้ตั้งศาสนา ในแผ่นดิน เมืองล้านช้างก็ข้าเทอญ อันหนึ่งไม่จักไม่ปองทั้งมวลที่ใดก็ดีเป็นที่ควรให้เจ้าผู้เอาเทอญ เทอญ เว้นไว้แต่สวนอุทยานทั้งมวล และไม่มั่งบ้าน มั่งเมือง ที่ใดก็ดีอย่าได้เอาล้ำกว่านั้น อันหนึ่งคนผู้ใดก็ดีอาญาผู้ข้าก็ดี ผิดราชประเพณีก็ดี ผิดเสนาอำมาตย์ก็ดี ควรจักข้านั้น เขาล่วงมาเกินเขตแก้วทั้งสาม ในโขงเขตเจ้าผู้ ข้าขอภัยชีวิตเขานี้พลก็ข้าเทอญ”<sup>๐</sup>

ต่อมาในรัชกาลพระยาสามแสนไทยพระองค์ได้ทำการสถาปนาเถรภิษก พระมหา ปาสมันตะเถระขึ้นเป็นมหาสามีสมเด็จพะสังฆราช ประทับที่วัดแก้วและทรงสถาปนาพระเทพ ลังกาขึ้นเป็นพระธรรมเสนามีหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาทั่วพระราชอาณาจักร และสถาปนา พระพลลังกาขึ้นเป็นพระสังฆเสนา ตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์<sup>๑</sup> การปกครองคณะสงฆ์ต่อมา ในรัชกาลพระยาล้านคำแดง พระองค์ได้ทะนุบำรุงพุทธศาสนาและสร้างวัดขึ้นทั่วนครหลวง และ ได้สถาปนาพระมหาสัทธาธิโก ขึ้นเป็นพระมหาสามีตำแหน่งสังฆราช และได้นิมนต์มาประทับอยู่ที่ วัดโบสถ์แทนองค์เก่าที่ถึงแก่กรรมภาพไปแล้ว และพระองค์ทรงสถาปนาพระมหาสมุทโคตรขึ้น เป็นพระสังฆเสนาแทนองค์เก่าที่มรณภาพ และได้นิมนต์มาประทับอยู่ที่วัดสวนแดน<sup>๒</sup>

---

<sup>๐</sup>สุเนตร โปธิสาร และคณะ, ประวัติศาสตร์ลาว ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ แห่งรัฐ, ค.ศ.๒๐๐๐), หน้า ๑๒๕.

<sup>๑</sup>คำ จำปาแก้วมณี, ประวัติพุทธศาสนาในลาว, (เวียงจันทน์: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๓), หน้า ๓๘.

<sup>๒</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

ต่อมาในรัชกาลพระยาไชยเชษฐาธิราช (ค.ศ. ๑๔๕๖ – ๑๔๗๘ พ.ศ. ๒๐๑๓-) เมื่อพระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์แล้วได้ทรงบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ คือ ทรงเถรภิเษกพระเทพลังกาขึ้นเป็นพระสังฆราชถวายพระนามว่า พระมหาสามีสิละวิสุทธิอุตตะมะ จริยานะวิเสสะวิไชยะไตรยาน ปิตกะธระปวรเทพลังกาเจ้า พระองค์ได้อาราธนามาประทับที่ วัดแก้วและทรงสถาปนาพระมหาสมุททะโคตรราชครูเจ้า องค์เป็นสังฆเสนาขึ้นเป็นพระธรรมเสนา มาพำนักอยู่วัดมโนรมย์ และทรงสถาปนาพระมหาญาณคัมภีระขึ้นเป็นพระสังฆเสนา ได้อาราธนา นิมนต์มาพำนักอยู่วัดโบสถ์ โดยถวายพระนามว่าพระมหาสังฆเสนาศาสนภิรมย์ อุตตะมะสามี สิละวิเศษ ญาณคัมภีระเจ้า พระองค์ได้สร้างวัดกึ่งแก้วขึ้นเป็นวัดหลวง สร้างหอพระไตรปิฎกที่กลาง หนองหน้าวัดแก้ว เพื่อบรรจุพระไตรปิฎกที่นำมาจากนครธม สร้างวัดเชียงกลางและได้สร้างวัดที่ นครหลวงเวียงจันทน์ขึ้นสามวัด คือ วัดไตร และได้ถวายวังของพระองค์สร้างขึ้นเป็นวัดชื่อว่า วัดป่าสัก และสร้างวัดศรีหอม

การปกครองคณะสงฆ์ในรัชกาลนี้ได้มีการเผยแผ่อย่างกว้างขวางไปถึงอาณาจักรพวน เชียงขวาง กษัตริย์ลาวพวนองค์หนึ่งพระนามว่าเจ้าคำอุ่นเมือง ขึ้นครองราชย์สมบัติเมื่อ ค.ศ. ๑๔๒๒ พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้สร้างวัดบ้านฟองเมืองสุขขึ้นใน ปี ค.ศ. ๑๕๓๒ ในรัชกาลต่อมา คือรัชกาลพระยาหล้าแสนไคยภูวนาท (ค.ศ. ๑๔๘๕ – ๑๔๙๕) เมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์หนึ่งปีพระมหาสามีเจ้าก็ถึงแก่กรรมภาพ พระองค์พร้อมด้วยเสนา อำมาตย์และประชากรราษฎรทั้งหลายได้อาราธนาพระคัมภีระมาพำนักที่วัดแก้ว และสถาปนาขึ้นเป็น พระมหาสามีเจ้าสมเด็จพระสังฆราชแทนองค์เก่าที่มรณภาพแล้วนั้น และเถรภิเษกพระเทพหลวง ขึ้นเป็นพระธรรมเสนา อาราธนานิมนต์มาพำนักอยู่วัดมโนรมย์ และเถรภิเษกพระสังฆธรรมวงศา ขึ้นเป็นพระสังฆเสนา ให้พำนักอยู่วัดป่าสะมัญ และทรงปลงพระราชาชนาแก่พระราชาคณะ ทั้งสามว่า ถ้าใครผิดราชอาชญาเป็นโจรปล้นเผาบ้านก็ดี และโกงเอาพระราชทรัพย์ก็ดี เมื่อได้ล่วง เข้าในเขตเจ้าฟ้าน้องคนใดคนหนึ่ง ก็ไม่ให้ฆ่าเสียชีวิตแล

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๔๙๑ พ.ศ. ๒๐๓๔ พระองค์ได้เสด็จลงไปเมืองเชียงคานเพื่อบูรณะ ซ่อมแซมวัดศพนเชียงคาน ซึ่งเป็นสถานที่บรรจุพระอัฐิ พระราชบิดาของพระองค์ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์สามเณรในการศึกษาปริยัติธรรม และเขียนวรรณกรรม ขึ้น เช่น ลำพระเวสมหาชาติโดยพระมหาเทพหลวง เวลานั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมเสนา นอกจากนี้ยังได้ส่งพระภิกษุสามเณรออกไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่เชียงใหม่ และอยุธยา รัชกาล พระยาชุมพร (ค.ศ. ๑๔๙๓ – ๑๕๐๔ หรือ พ.ศ. ๒๐๓๕-๒๐๔๐) เนื่องจากว่าพระองค์มีพระชนมายุ เพียงเก้าขวบ พระยาวิษณุซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นแสนเมือง ว่าราชการบ้านเมืองแทนทุกอย่าง ด้าน ศาสนาพระองค์ได้สร้างวัดบุพผารามขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พระเชษฐาธิราชที่สวรรคตไปแล้วและ

ก่อนเจดีย์บรรจุพระอัฐิไว้ที่นั่น ในรัชกาลนี้พระองค์ทรงสถาปนาพระสุเมธาขึ้นเป็นพระสังฆเสนา และอาราธนาภินันต์มาพำนักอยู่วัดบุปผาราม และแต่งตั้งอาจารย์น้อยให้เป็นครูสอนพระสงฆ์ สามเณรภายในวัดบุปผารามแห่งนี้ การศึกษาพระธรรมวินัยจึงมีความเจริญรุ่งเรืองเพราะอาศัยพระ บริหาสามารถของพระยาวิชนผู้เป็นแสนเมือง ที่ได้ปูพื้นฐานด้านการศึกษาในพุทธศาสนา<sup>๐</sup>

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพระยาวิชน (ค.ศ. ๑๕๐๐ – ๑๕๒๐ พ.ศ. ๒๐๔๓-๒๐๖๓) พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ชาวล้านช้างที่เข้มแข็งที่สุดพระองค์หนึ่ง ทรงเป็นนักการศึกษา และนักการ ศาสนาที่หาภักดิ์พระองค์ได้เทียบได้ยาก พระองค์ได้ทรงวางแผนการศึกษาในสมัยที่พระองค์ ดำรงตำแหน่งเป็นแสนเมือง ใน ค.ศ. ๑๕๐๒/๒๐๔๕ สมเด็จพระวิชนนระชา ได้ทรงแต่งตั้งให้เสนา อำมาตย์ลงไปอาราธนาพระบาง ที่เมืองเวียงคำขึ้นมานครหลวงเชียงใหม่ และได้ประดิษฐานไว้ที่ วัดมโนรมย์ ใน ค.ศ. ๑๕๐๓/๒๐๔๖ โดยได้สร้างวัดวิชนมหาวิหารขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับของพระ บาง ค.ศ. ๑๕๐๔ /๒๐๔๗ ก็ได้สร้างพระเจดีย์ขึ้นหนึ่งองค์ คือ พระธาตุหมากโมในปัจจุบัน และ สร้างวัดอโศกเป็นอนุสรณ์แก่พระอัครมเหสีชาย และสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิของพระนางไว้ที่นั่น การ บริหารงานคณะสงฆ์ในรัชกาลของพระองค์มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ภายใต้การควบคุมดูแล ของพระราชกณะทั้งสามท่าน คือ

๑. พระมหาสามิเจ้า ดำรงตำแหน่งพระสังฆราช ประทับอยู่วัดวิชนมหาวิหาร ทรง ถวายพระนามใหม่ว่า สมเด็จพระสังฆราชวิชนนมหาวิหารธิบดี ศรีสัตตนาคนหุต
๒. พระธรรมเสนา เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขวา มีหน้าที่เผยแผ่ ศาสนาทั่ว พระราชอาณาจักร คือ พระมหาเทพหลวงเจ้า ที่พำนักอยู่วัดมโนรมย์ ต่อมาได้อาราธนามาพำนัก อยู่วัดวิชน
๓. พระสังฆเสนา เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายซ้าย คือ ท่านพระมหายมมงคลสิทธิ พำนักอยู่วัดป่า สะมัน

ถือได้ว่าในรัชกาลของพระองค์ได้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านการศึกษาพุทธศาสนา และการสร้างวรรณกรรม เช่น พินชนบรมราชาธิราช ซึ่งเป็นพงสาวดารฉบับแรกของลาว ธิราช โดยพระธรรมเสนา และนิทานนางกรรไกร ทรงรจนาขึ้นโดยสมเด็จพระสังฆราช โดยการแปลมา จากภาษาสันสกฤต ใน ค.ศ. ๑๕๐๗ /๒๐๕๐ ในรัชกาลของพระองค์มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตผู้ แดกฉานในกิจการต่างๆ มากมาย มีปรากฏชื่อในพงสาวดารคือ

๑. สมเด็จพระสังฆราชวิชนนมหาวิหารธิบดีศรีสัตตนาคนหุต
๒. พระมหาเทพหลวง ดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมเสนา

<sup>๐</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

๓. พระมหามงคลสิทธิ ดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆเสนา

๔. ท่านอาจารย์น้อย

๕. อาจารย์ธัมมะจุฬา

๖. อาจารย์สาระงักกะ

แม้ สมเด็จพระเจ้าวิษณุองค์ก็ทรงเป็นนักกวี มีความรู้ทางด้าน พระพุทธศาสนา มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาไปยังอาณาจักรต่างๆ เช่น เวียงคำ เวียงจันทน์ เชียงขวาง เมืองกะบอง (ศรีโคตะปุระ) พระสงฆ์สามเณรได้มีการเดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาจากราชอาณาจักรอยุธยา กัมพูชา และมีพระสงฆ์ที่มาจากอาณาจักรอื่นเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้างมากมาย<sup>๐</sup>

การบริหารงานคณะสงฆ์ในรัชกาลของเจ้าโพธิสัระราช ค.ศ. ๑๕๒๐ – ๑๕๕๐ พระองค์เป็นราชบุตรของเจ้าวิษณุราช เป็นพระบิดาของพระเจ้าชัยเชษฐาธิราช ค.ศ. ๑๕๒๖ พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการให้ลบถ้ำการเชื่อถือผี และยกเลิกห่อผีต่าง ๆ และสร้างวัดสังฆโลกแทนที่เมืองเชียงคดเชียงทอง ก็คือหลวงพระบางในปัจจุบัน พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งพระมหาศรี จันทิ ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช และพระมหาสมุทรโคตรให้เป็นเจ้าอาวาสวัดอโศการาม<sup>๙</sup> ในปี ค.ศ. ๑๕๓๓ เจ้าโพธิสัระราชได้เสด็จลงมาประทับอยู่เมืองเวียงจันทน์ และทำการปรับปรุงขยายโครง สร้างพื้นฐานการสร้างตัวเมืองเวียงจันทน์ในสมัยนั้นออกให้กว้างขวาง หลังจากนั้นได้ทำพิธีสร้างหลักเมืองเวียงจันทน์และฉลองในปี ค.ศ. ๑๕๔๐<sup>๑</sup>

ต่อมาใน ค.ศ. ๑๕๓๕ / พ.ศ. ๒๐๗๘ สมเด็จพระพุทธเจ้าโพธิสัระราชมีพระบรมราชโองการให้พระยาแสนสุรินทรราชย์ไกรเสนาบดีศรีสรราชสงครามและพระยาหลวงกรุงเป็นประธานฝ่ายฆราวาสและสมเด็จพระมหาสมิทธาธิราชมิ่งมงคลเป็นประธานฝ่ายพระภิกษุสงฆ์ที่ประพาศศึกษาจากกัมพูชาให้สีก เพื่อจักให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองไปในภายหน้า นี่คือพระราชนโยบายของพระองค์เพื่อจัดให้การบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและถูกต้องตามธรรมเนียม ด้านการจัดการปกครองคณะสงฆ์พระองค์ยังรักษารูปแบบไว้เหมือนเดิม

<sup>๒</sup> การบริหารงานคณะสงฆ์ในรัชกาลสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช ใน พ.ศ. ๒๐๕๔ / ค.ศ. ๑๕๑๑

<sup>๐</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

<sup>๙</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

<sup>๑</sup> หมุนแก้ว อรุณรัตน์, รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม, เอกสารรายงานการก่อสร้างหลักเมืองเวียงจันทน์, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ศรีสว่าง, ๒๐๑๐), หน้า ๕.

<sup>๒</sup> กรมศิลปากร สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, ลำดับกษัตริย์ลาว, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท โจเซฟ ปรีนทิง จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๘๔.

โดยมีสมเด็จพระมหาสังฆราชสุมงคลโพธิ์วิจิตรญาณเจ้า เป็นประมุขในการบริหารงานคณะสงฆ์ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๑๐๔ / ค.ศ. ๑๕๖๑ เมื่อพระองค์ได้ย้ายนครหลวงจากหลวงพระบางมาประทับอยู่ เวียงจันทน์ได้สองปี พระองค์ทรงประกอบพิธีเถรภิเษกมหาสิวลเป็นมหาสังฆราชเจ้าวัดเวียงคำ และพระราชทานเขตที่ดินแก่วัดนี้ตามความในศิลาจารึกวัดเวียงคำ เมืองทูละคม แขวงเวียงจันทน์

การปกครองคณะสงฆ์ในรัชกาลของเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ปรากฏหลักฐานว่าพระองค์ ได้ทำการเถรภิเษกสมเด็จพระสังฆราชหลายพระองค์ด้วยกัน คือใน พ.ศ. ๒๑๑๐ / ค.ศ. ๑๕๖๗ ตามศิลาจารึกในการสร้างวัดมหาธาตุเจ้าเชียงใหม่นาบอนถวายเป็นแด่สมเด็จพระมหาสังฆราชสุมงคลโพธิ์วิริยาเจ้าและในราว พ.ศ. ๒๐๕๔ / ค.ศ. ๑๕๑๑ ตามจารึกในการสร้างวัดไชยเชษฐา โดยมีพระมหาสังฆราชเจ้ามโนรมย์ ที่ดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชในเวลานั้นทำหน้าที่เป็นประมุขสงฆ์ทั้งพระราชอาณาจักรในการปกครองคณะสงฆ์<sup>๖</sup> ตามเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้สวรรคตไปแล้ว การปกครองราชอาณาจักรได้เกิดความสับสนวุ่นวาย ขาดความต่อเนื่องพอสมควรในการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดความสงบสุขแก่ประชาราษฎร์ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าพม่าได้ทำสงครามกับอาณาจักรล้านช้างและเป็นผู้มีชัยชนะทำการปกครองอยู่ประมาณยี่สิบกว่าปีได้มีการเปลี่ยนกษัตริย์ผู้ปกครองหลายครั้ง ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ได้มีความต่อเนื่องอิงตามจารึกของพระยาสุมงคลโพธิ์สัตว์

ในการสร้างวัดหมื่นช้าง พ.ศ. ๒๑๒๕ / ค.ศ. ๑๕๘๒ ส่วนพระองค์ได้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาถวายแด่สมเด็จพระมหาธาตุเจ้าดิสสะเถระ โดยมีสมเด็จพระมหาสังฆราชเจ้าศรีภูมินทร์มหาสังฆธรรมมิกะผู้เป็นประมุขสงฆ์ ต่อมาในรัชกาลพระยาวรรัตนธรรมประโชติ (พระหน่อเมือง) ใน พ.ศ. ๒๑๓๗ / ค.ศ. ๑๕๙๔ พระองค์ได้ทำการเถรภิเษกมหาสังฆนายกเจ้าเป็นมหาสังฆราชมุขลินทมนุญญาโลก ในมุขลินทอaram เมืองห้วยหลวง สำหรับตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์และสมณะศักดิ์สังเกตเห็นได้ว่า ได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการปกครองของราชอาณาจักร

เนื่องจากว่าในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้มีตำแหน่งสมเด็จพระมหาอุปราชทางการคณะสงฆ์นอกจากมีสมเด็จพระมหาสังฆราชเจ้าแล้ว ยังมีตำแหน่งมหาสังฆนายกเทียบเท่ากับมหาอุปราช และได้มีสมเด็จพระมหาเถระที่มีความรู้ในธรรมวินัยหลายรูปด้วยกันในนครหลวงเวียงจันทน์ โดยเฉพาะอยู่วัดกลางจันทบุรี เช่น สมเด็จพระราชครูสังฆธรรมตรีปิฎกธรรมวราครูปริสุทธศีลาจารย์ญาณคัมภีร์ราชครูเจ้า สมเด็จพระราชครูจุฬาโลกมเหสัก สมเด็จพระมหาวินัยธรรวชินบุตร

<sup>๖</sup>เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘-๑๒๑.

<sup>๐๙</sup> ต่อมาในรัชกาลเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ได้มีการปฏิรูป พระองค์ได้ถวายสมณศักดิ์ให้แก่พระมหาเถระผู้มีความรู้ทางด้านธรรมวินัยและมีผลงานทางด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ในรัชกาลของพระองค์ โดยจัดตั้งสมณศักดิ์ออกเป็น ๖ ชั้น คือ ชั้น สุวรรณบัตร มี ๓ ชั้น คือ

๑. สมเด็จพระยอดแก้ว (สมเด็จพระสังฆราช)
๒. สมเด็จพระลูกแก้ว (รองสมเด็จพระสังฆราช)
๓. พระหลักคำ (เจ้าคณะผู้ปกครองเมืองหรือแขวง)

ชั้นหิรัญบัตร มี ๓ ชั้น คือ

๑. พระครู (ตำแหน่งครูอาจารย์สอนหนังสือมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการศึกษามีความรู้แตกฉานด้านธรรมวินัย)

๒. พระชา

๓. พระสำเร็จ

ก่อนรัชกาลเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ถึงรัชกาลเจ้าฟ้าจุฬามหาราช มีหลักฐานแสดงให้เห็นได้ว่าตำแหน่งการปกครองคณะสงฆ์มีเพียง ๓ ตำแหน่งเท่านั้น คือ

๑. สมเด็จพระมหาสมิเจ้า (ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช)
๒. สมเด็จพระธรรมเสนา (ตำแหน่งรับผิดชอบหน้าที่ในการเผยแผ่พุทธศาสนา)
๓. สมเด็จพระสังฆเสนา (ตำแหน่งรับผิดชอบหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์)<sup>๐๐</sup>

อิงตามหนังสือสมณะวิปัสสนากรรมฐานแบบโบราณเมืองเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ได้บอกไว้ว่า สมเด็จพระสังฆราชในรัชกาลของเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช พระองค์มีพระนามว่า สมเด็จพระสังฆราชาธิบดี เจ้าวิสุทธิสงฆ์ ๑๒ กวี นอกจากนี้ ยังมีพระมหาเถระอีหลายรูป ที่นอกจากมีความรู้แตกฉานทางพระธรรมวินัยแล้ว ยังมีความรู้ความสามารถทางด้านวิปัสสนากรรมฐานอีกด้วย เช่น สมเด็จพระมหาวิชัยราชมหามุนี พระมหาเถระพุทธรังสีบวรมุณี ซึ่งพำนักอยู่วัดป่าแดง หลวง เมืองเวียงจันทน์ เป็นต้น<sup>๐๑</sup>

หลังจากรัชกาลที่ยาวนานร่วม ๕๐ ปี ของเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชสิ้นสุดลง อาณาจักรล้านช้างกลับตกอยู่ในสภาพพลาจลอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดความอ่อนแอทางการเมือง

<sup>๐๙</sup> ร้อยเอ็ดด้วยกัน, หน้า ๑๒๖-๑๖๗.

<sup>๐๐</sup> คำ จำปาแก้วมณี, ประวัติพุทธศาสนาในลาว, หน้า ๔๙-๖๕.

<sup>๐๑</sup> พระมหาทองคูณ คุญฐุมโม และคณะกรรมการจัดงานถวายเพลิงศพ พระอาจารย์มหาบุญถึง แก้วเกษมสุข, สมณะวิปัสสนากรรมฐานแบบโบราณ, (เวียงจันทน์: ม.ป.ท., ๑๙๗๔), หน้า ก-ง.

การปกครอง มีหลายกลุ่มอำนาจที่แย่งชิงกันขึ้นเป็นใหญ่ ราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๓ อาณาจักร ล้านช้างได้แตกออกเป็น ๓ นครรัฐ คือ หลวงพระบาง เวียงจันทร์ จำปาศักดิ์ แต่นครรัฐก็มีการปกครองของตัวเองตลอดถึงการคณะสงฆ์ก็มีสมเด็จพระสังฆราชปกครองคณะสงฆ์ในนครนั้น เช่นนครจำปาศักดิ์ ใน พ.ศ. ๒๒๕๖ / ค.ศ. ๑๗๑๓ ได้มีพิธีราชาภิเษกเจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร ขึ้นเป็นเจ้าครองนครจำปาศักดิ์นาคนุริสี และพระองค์พร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ราชมนตรีได้พร้อม กันเถรภิเษกพระครูอินทปัญญาเถระขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชแห่งนครจำปาศักดิ์ และได้จัดการ การปกครองและการศึกษาคณะสงฆ์ตามแบบอย่างที่ทำกันไปในนครเวียงจันทน์ แต่ทั้ง ๓ นครรัฐ ก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงธนบุรี – รัตนโกสินทร์ พร้อมกันในปี พ.ศ. ๒๓๒๒ สุดท้าย ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงก็ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ / ค.ศ. ๑๘๙๓

เมื่อฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวได้แบ่งการปกครองออกเป็น ๒ ระบบ โดยจัดให้ หลวงพระบางและแขวงทางภาคเหนือเป็นเมืองอารักขา (protectorate state) และจัดให้บรรดา แขวงทางภาคใต้ตั้งแต่เวียงจันทน์ลงไปถึงเมืองโขงให้เป็นเขตอาณานิคมและมีนโยบายรักษา โครงสร้างการปกครองทั้งด้านราชอาณาจักรและพุทธจักรไว้ในรูปแบบเดิม หลังจากนั้นฝรั่งเศสก็ ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการปกครองและโครงสร้างการบริหารเพื่อให้เกิดความสะดวกได้ง่ายต่อ คนฝรั่งเศสเอง บางครั้งก็ได้รวมแขวงน้อยเข้ากันเป็นนครเช่นนครจำปาศักดิ์และตั้งให้มีเจ้า ปกครองนครในด้านการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ได้มีการแต่งตั้งพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถในการธรรมวินัยเป็นผู้ปกครอง เช่น ใน ค.ศ. ๑๘๐๓ / ๒๔๔๖ ได้แต่งตั้งท่าน พระอาจารย์มหาแก้ว ราชวงศ์ชัย ขึ้นเป็นเจ้าราชคณะสงฆ์ฝ่ายใต้ รวมมีแขวง เวียงจันทน์ จำปาศักดิ์ และ สิบพันดอน ท่านพระอาจารย์มหาแก้วได้ทำการปกครองคณะสงฆ์อยู่ในตำแหน่งเจ้าราชคณะ แขวงถึงปี ค.ศ. ๑๘๐๗ / ๒๔๕๐ ก็ได้ลาสิกขาและมอบหน้าที่ให้พระเถระองค์อื่นทำหน้าที่การ ปกครองสืบต่อไป<sup>๐๐</sup>

ภายในนครหลวงเวียงจันทน์ทางราชการได้แต่งตั้งให้พระหลักคำแก้ว อุเทนศักดิ์ดา ขึ้นเป็นเจ้าราชคณะแขวงทำการปกครองจากนครหลวงเวียงจันทน์ถึงแขวงบริคำชัยและแต่งตั้งให้ พระหลักคำหลวง นาครุฑะ ทำการปกครองจากนครหลวงเวียงจันทน์ถึงเขตเมืองกาสี เฉพาะ นครหลวงพระบางทำการปกครองโดยมีสมเด็จพระมหาชีวิตศรีสว่างวงศ์เป็นพระเจ้าแผ่นดินและมี พระสังฆราชทำการปกครองคณะสงฆ์โดยมีสมเด็จพระราชครูตันวัดใหม่สุวรรณาราม สมเด็จพระสังฆราชปาณ (ค.ศ. ๑๘๕๔ – ๑๘๖๘/๒๓๙๗-๒๔๓๑) ได้รับตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชใน

<sup>๐๐</sup> เพ้า บุญนะผล และคณะ, ยอดคติกาวิมหาแก้ว, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์นครหลวง, ค.ศ. ๑๙๕๕), หน้า ๑-๓.

ค.ศ. ๑๕๑๕ – ๑๕๒๑/๒๔๕๘-๒๔๖๔ ต่อมาพระองค์ก็ได้ลาออกจากตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช และทางราชการพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว้างวงศ์ทำการเถรภิเษกสมเด็จพระราชครูคุณขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช ค.ศ. ๑๕๒๑ – ๑๕๓๑/๒๔๗๑-๒๔๗๒ และได้อาราธนาอิมันต์มาประทับอยู่วัดใหม่สุวรรณภูมิาราม พระองค์ได้สิ้นพระชนม์

ต่อมาราชการได้ทำการแต่งตั้งให้พระอัครราชครูเพ็ง อยู่วัดถ้ำสักกรินทร์ภูหาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช หลังจากนั้นทางราชการได้แต่งตั้งให้พระครูทองจันทร์วัดเตาไหขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆนายกประทับอยู่วัดพันหลวง พระองค์ได้ทำการปกครองคณะสงฆ์ถึงปี ค.ศ. ๑๕๓๖ / ๒๔๘๙ จึงได้มรณภาพลง ทางราชการและสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว้างวงศ์ ได้เถรภิเษก พระลูกแก้วพุทธชินนรธรรมญาณมหาเถร ขึ้นเป็นสมเด็จพระยอดแก้วพุทธชินนรสกลมหาสังฆปาโมกข์ ธรรมญาณมหาเถระ (ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช) <sup>๐๐</sup> อิงตามลำดับของผู้สำเร็จราชการแต่งตั้งระเบียบสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ / ค.ศ. ๑๕๒๘ ทั้งหมดมี ๑๐ บท ๔๕ มาตรา ในมาตรา ๑๑ ได้บอกอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการคัดเลือก พระราชาคณะจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะทั้งหลายในแขวงนั้น และท่านอธิบดีผู้ปกครองแขวงเป็นผู้กำกับจัดการคัดเลือกเมื่อเจ้าคณะทั้งหลายเห็นว่องค์ใดควรเป็นเจ้าราชาคณะแล้วท่านอธิบดีต้องเสนอไปยังท่านผู้สำเร็จราชการพร้อมด้วยความคิดเห็นของตน เพื่อขอความเห็นชอบ มาตรา ๑๒ การจะมอบหมายหน้าที่เจ้าราชาคณะและการถวายตราตั้งนั้น เป็นหน้าที่ของท่านอธิบดีผู้ปกครองแขวงเป็นผู้จัดการถวาย <sup>๐๐</sup>

ในปี ค.ศ. ๑๕๕๓/๒๔๙๖ ทางคณะรัฐบาลได้มีมติจัดตั้งให้มืองค์การปกครองสงฆ์โดยจัดให้มีตำแหน่งสังฆนายก ๑ ตำแหน่งทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารสังฆมนตรีและมีสังฆมนตรี ๔ ตำแหน่ง ตามพระราชโองการแต่งตั้งเลขที่ ๒๕ ลงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. ๑๕๕๓ /๒๔๙๖ โดยการเลือกตั้งให้สมเด็จพระลูกแก้วอุเทนศักดิ์ดา เป็นสังฆนายก มีคณะเลขานุการ คือ

พระมหาปริชา อุดมปญโญ ป.ธ. ๖ พระมหาก้า ว ฐมฺมโฆสโก ป.ธ. ๖ และตำแหน่งสังฆมนตรีอีก ๔ ตำแหน่ง คือ

๑. สมเด็จพระลูกแก้วคุณมณีนวศ์ รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีปกครองสงฆ์ มีคณะเลขานุการ ๓ รูป คือ พระมหาคำศรี สีลาเพชร ป.ธ. ๖ หัวหน้าสำนักงาน พระมหาทองคำ เขโม ป.ธ. ๕ และพระมหาบัวไหล ปากาโร เป็นเลขานุการ

---

<sup>๐๐</sup>อ้วน วีระศรี, มหา, ลำดับพระมหาเถระองค์เป็นประมุขสงฆ์, พ.ศ. ๒๕๐๘, (อัคราณา), หน้า ๕-๘.

<sup>๐๐</sup>ลำดับของท่านผู้สำเร็จราชการ , แต่งตั้งระเบียบสงฆ์ (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์รัฐบาล , ๒๔๗๐), หน้า ๖-๗.



๒. สมเด็จพระลูกแก้วปັນนะมหาเถระ (เหลื่อม ปสนุโน) รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีศึกษา มีคณะเลขานุการ ๓ รูปคือ พระมหาสมบุรณ์ สิริปัญโญ ป.ธ. ๖ พระมหาประดิษฐ์ พุทธโมสโก ป.ธ. ๖ พระมหาแก้ว พุทธญาโณ ป.ธ. ๖

๓. สมเด็จพระลูกแก้วคำ ผั้น สีสลวโร รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีสาธารณูปการ มีคณะเลขานุการ คือ พระมหาสำราญ กิตติญาโณ

๔. สมเด็จพระลูกแก้วศรี ปุตสาวงศ์ รับหน้าที่สังฆมนตรีเผยแพร่ มีคณะเลขานุการพระมหาอุเทศก์ อุปรหมโม ป.ธ. ๔ พระมหาจันทรย์ มุนีวงศ์<sup>๐๙</sup>

สมเด็จพระสังฆราชมหเถรอาจารย์ (แก้ว อุเทนศักดิ์ดา) ทำหน้าที่ในฐานะสมเด็จพระสังฆนายกบริหารงานคณะสงฆ์ได้เพียงหนึ่งปีก็ได้มีผลงาน การจัดการปกครองคณะสงฆ์โดยจัดให้มีตำแหน่งสังฆนายกและอีก ๔ สังฆมนตรี เพื่อทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ก็เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงานของรัฐบาล คือมีสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตศรีสว้างวงศ์เป็นประมุขของประเทศและมีนายกทำหน้าที่เป็นผู้นำรัฐบาล ดังนั้นทางคณะสงฆ์จึงมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขสงฆ์และสมเด็จพระสังฆนายกทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์พร้อมด้วยอีก ๔ สังฆมนตรี โดยมีกระทรวงธรรมการเป็นผู้ประสานงานให้ความอุปถัมภ์และส่งเสริมกิจการด้านศาสนาเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในสังฆมณฑล เมื่อสมเด็จพระสังฆนายกมรณภาพลงทางรัฐบาลและคณะสงฆ์ได้ทำการจัดการเลือกตั้งสังฆนายกองค์ใหม่ คือได้แต่งตั้งสมเด็จพระลูกแก้วคุณมณีวงศ์จากสังฆมนตรีองค์การปกครองสงฆ์ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆนายกสังฆราชมหเถรอาจารย์ (คุณ มณีวงศ์) เป็นผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพระมหาเถระในการรับหน้าที่สังฆมนตรีใหม่ตามความเหมาะสม คือ<sup>๐๑</sup>

๑. สมเด็จพระลูกแก้วเหลื่อม ปสนุโน รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีองค์การปกครองสงฆ์

๒. สมเด็จพระลูกแก้วคำ ผั้น สีสลวโร รับตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีศึกษาจนถึงปี ค.ศ. ๑๙๕๘ / ๒๕๐๑ จึงได้ลาออกจากตำแหน่งเนื่องด้วยปัญหาสุขภาพ ต่อมาอีกไม่กี่ปีองค์การปกครองสงฆ์ก็ได้ถูกยุบและมีการจัดตั้งขึ้นใหม่โดยจัดให้มีการเลือกตั้งครั้งนี้ทางกระทรวงธรรมการได้เป็นผู้มีบทบาทชี้แนะการเลือกตั้ง เนื่องจากว่าทางคณะรัฐบาลได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยมี

<sup>๐๙</sup> พระมหาประดิษฐ์ พุทธโมสโก และคณะ, ประวัติย่อของสมเด็จพระสังฆราชมหเถรอาจารย์, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ลาวพาณิชย์ ค.ศ. ๑๙๕๑), หน้า ๓-๑๑.

<sup>๐๑</sup> พระมหาพอง ปิยธโร, ชีวิตประวัติของสมเด็จพระสังฆราชมหเถรอาจารย์, (ปากเซ: โรงพิมพ์ธรรมบัณฑิต, ๒๕๑๑), หน้า ๑-๕.

นายกรัฐมนตรีคนใหม่ จึงมีนโยบายให้การบริหารงานคณะสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายของตน การปกครองคณะสงฆ์จึงมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงเลือกตั้งสมเด็จพระลูกแก้วคำ ผั้น สีสำโร ขึ้นเป็นประธานที่ปรึกษาสงฆ์พร้อมด้วยพระมหาเถระอีก ๔ รูป ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่กระทรวงธรรมการและสมเด็จพระสังฆราชในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งตำแหน่ง ๔ สังฆมนตรี<sup>๐๖</sup>

๓. สมเด็จพระลูกแก้วสอน บุตรสะวงส์ รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีสาขารูปการ

๔. พระหลักคำอาจ สุภทฺโท รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีเผยแผ่<sup>๐๖</sup>

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์การเมืองภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ก็มีความต่อเนื่องในด้านการปกครองการศึกษาปริยัติธรรมและการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้เนื่องจากว่ากระทรวงธรรมการได้ทำหน้าที่ในการสนองกิจการ พระพุทธศาสนา โดยจัดตั้งให้มีกรมธรรมการ กรมโบราณคดี กรมศาสนศึกษา และกองตำราที่ทำหน้าที่ร่างหลักสูตรการศึกษาปริยัติธรรมทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นเอกภาพในการศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสงฆ์สามเณร ถึงแม้ว่าสถานการณ์การเมืองพยายามที่จะดึงเอาการบริหารงานคณะสงฆ์ให้อยู่ในการควบคุมดูแลตามนโยบายของคณะรัฐบาล โดยความจริงแล้วก็ไม่สามารถที่จะมีอิทธิพลครอบงำกิจการคณะสงฆ์มากนัก ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าได้มีพระมหาเถระหลายรูปที่มีความรู้ทางด้านการบริหารการปกครอง การศึกษาและธรรมวินัยที่พยายามจัดการกิจการคณะสงฆ์แก้ไขปัญหาก็ให้สอดคล้องและถูกต้องกับสภาพกิจการคณะสงฆ์ในเวลานั้น โดยเห็นความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ได้ร่วมมือกับกระทรวงธรรมการจัดตั้งโรงเรียน พระปริยัติธรรมและร่างตำราหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเน้นคุณภาพเพื่อให้เท่าทันกับประเทศเพื่อนบ้าน สิ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็นเจตนารมณ์ที่ดีของพระมหาเถระหลายรูปที่ ต้องการ ยกคุณภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มีความเจริญก้าวหน้าตามกำลังความรู้ความสามารถและสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้

การบริหารงานคณะสงฆ์นอกจากจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตำแหน่งการปกครอง ยังได้มีพระราชโองการว่าด้วยสมณะศักดิ์และเถรานุเถระ เลขที่ ๖๓ ลงวันที่ ๘ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๕๑ /๒๔๙๔ และดำรัสกำหนดรูปแบบตาลบัตร์สมณ ศักดิ์แห่งพระราชอาณาจักรลาว เลขที่ ๗๕ ลง

---

<sup>๐๖</sup>ประวัติพระลูกแก้วสีลสัตว์ระเถระ คำผั้น, พุทธประวัติ, (หลวงพระบาง: ม.ป.ท., ๒๕๑๓), หน้า ๓ - ๕.

<sup>๐๖</sup>ประวัติสมเด็จพระลูกแก้วสอน ปญญาวัชร , พุทธวงศ์ ฉบับที่ ๖ , (หนองคาย: โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๐๓), หน้า ๑ - ๕.

วันที่ ๓๐ กันยายน ค.ศ. ๑๙๖๖/๒๕๐๙ โดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษารูปแบบธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานที่เป็นพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ และทางรัฐบาลก็มีนโยบายปกป้องรักษาพระพุทธรูป เจดีย์ โบราณวัตถุไว้เพื่อไม่ให้ถูกทำลาย ในด้านพระธรรมวินัยรัฐบาลได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้นทั่วประเทศโดยการจัดตั้งโรงเรียนบาลีขึ้นตลอดจัดพิมพ์หนังสือแบบเรียนให้ทั่วถึง ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น ในด้านกิจการคณะสงฆ์รัฐบาลก็ได้มีการจัดให้มีการปกครองตนเองโดยตั้งให้มีสมเด็จพระสังฆราช เจ้าราชคณะ เจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะตะแสง เจ้าอธิการวัดเป็นต้น

ตามพระราชโองการเลขที่ ๖๒ ค.ศ. ๑๙๕๑ /๒๔๙๔ ที่เสนอโดยกระทรวงธรรมการได้บอกไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับสมณศักดิ์ได้กำหนดไว้ดังนี้ สมเด็จพระยอดแก้วมิได้รูปเดียว สมเด็จพระลูกแก้วมิได้ ๕ รูป พระหลักคำสำหรับแขวงหนึ่งให้มีได้ ๒ ถึง ๓ รูป พระครู เมืองหนึ่งให้มี ๒ ถึง ๓ รูป พระชาและสำเร็จ ไม่มีกำหนด การกำหนดสมณศักดิ์ตามพระราชโองการนี้ได้กำหนดถึงสถานภาพของพระสงฆ์อย่างชัดเจน<sup>๑๙</sup>

ตามการแต่งตั้งพระมหาเถระให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาพระพุทธรูปศาสนาให้แก่กระทรวงธรรมการและสมเด็จพระสังฆราชนั้น ยังได้แต่งตั้งพระเถระให้รับตำแหน่งสังฆมนตรีอีก ๔ รูป คือ

๑. พระมหาปา ล อานนุโท รับตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีเผยแผ่
๒. พระมหาแก้ว พุทธิโสมโก รับตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีศึกษา
๓. พระมหาศรีทน วิจิตรธมฺโม รับตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีสาธารณูปการ
๔. พระมหาคำแพง แสงสว่าง รับตำแหน่งเป็นสังฆมนตรีปกครองสงฆ์

สำหรับพระมหาเถระที่รับตำแหน่งเป็นที่ปรึกษากระทรวงธรรมการและสมเด็จพระสังฆราชนั้นมี ๕ รูป คือ

๑. สมเด็จพระลูกแก้วคำ ผั้น สีลธรรมมหาเถระ เป็นประธานที่ปรึกษา
๒. พระหลักคำอาจ สุภทฺโท เป็นคณะ
๓. พระหลักคำคุณ ชากักดี เป็นคณะ
๔. พระหลักคำอุเทศก์ อุปธมฺโม เป็นคณะ
๕. พระหลักคำแก้ว ขนฺติโก เป็นคณะ

หลังจากนั้นก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่พระมหาเถระที่รับตำแหน่งสังฆมนตรีตามความเหมาะสม คือ

<sup>๑๙</sup>พระราชโองการว่าด้วยสมณศักดิ์และเถรภิเษก เลขที่ ๖๓ มีนาคม ๑๙๕๑, หน้า ๑-๕.

๑. พระหลักคำประดิษฐ์ พุทธโฆสโก เป็นสังฆมนตรีปกครองสงฆ์

๒. พระอาจารย์ มหาพิมโพ เดชธมฺโม เป็นสังฆมนตรีเผยแพร่

๓. พระครูแก้ว พุทธโฆสโก เป็นสังฆมนตรีศึกษา

๔. พระครูศรี ทน วิชิตธมฺโม เป็นสังฆมนตรีสาธารณูปการ

พระมหาเถระที่รับหน้าที่เป็นสังฆมนตรีทั้ง ๔ รูปนั้น เป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการ

บริหารงานกิจการคณะสงฆ์ เช่น สังฆมนตรีปกครองสงฆ์ก็มีหน้าที่ควบคุมดูแลระเบียบการปกครองทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น และทำหน้าที่จัดการประชุมสงฆ์โดยร่วมมือกับกระทรวงธรรมการ นับได้ว่าเป็นการปกครองอย่างต่อเนื่องถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและการเปลี่ยนตำแหน่งของพระมหาเถระก็ตาม แต่การปฏิบัติงานมีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา สำหรับการศึกษาของคณะสงฆ์ก็เป็นหน้าที่ของสังฆมนตรีศึกษา โดยร่วมมือกับกรมศาสนา และกองตำรากระทรวงธรรมการได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรการเรียนการสอนและจัดให้มีการอบรมครู พระสงฆ์ ตามงบประมาณที่รัฐบาลได้ถวายให้ เพราะการศึกษาของคณะสงฆ์นั้นรัฐบาลก็ให้ความสำคัญ โดยจัดให้กระทรวงศึกษาให้ความร่วมมือกับโรงเรียนบาลีชั้นสูง และสถาบันการศึกษาพุทธศาสนาที่ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนสูงสุดของประเทศในเวลานั้น

ถ้าดูตามสถิติตัวเลขของนักเรียนสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนสถาบันการศึกษาพุทธศาสนามีจำนวนมากทีเดียว นับตั้งแต่การสร้างโรงเรียนปริยัติธรรมขึ้นที่วัดจันทร์ ภายใต้การดูแลของสภาพัฒนกิจจันทบุรี จนถึงปี ค.ศ. ๑๙๕๐ / ๒๔๙๓ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนบาลีชั้นสูงขึ้นที่วัดองค์ต่อมหาวิหาร ทางรัฐบาลได้แต่งตั้งให้พระลูกแก้วบัวคำ วรเพชร เป็นหัวหน้าอำนวยการโรงเรียน และทั้งรับหน้าที่เป็นสารวัตรศึกษาทั่วประเทศโดยการร่วมมือกับกระทรวงธรรมการ สำหรับโรงเรียนบาลีชั้นสูงแห่งนี้ได้ทำการสอนพระนักศึกษที่จบเปรียญธรรม ๖ ประโยค จากต่างจังหวัดเข้ามาศึกษาต่อประโยค ๗ ถึง ประโยค ๙ เพราะมีเพียงแห่งเดียวเท่านั้นในทั่วประเทศ ต่อมาปี ค.ศ. ๑๙๖๓ / ๒๕๑๐ โรงเรียนบาลีชั้นสูงก็ถูกยกสถานะภาพขึ้นให้เป็นสถาบันการศึกษาพุทธศาสนา โดยความอุปถัมภ์ของรัฐบาลให้ขึ้นตรงต่อกรมอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาของคณะสงฆ์ในระยะนี้ได้เปิดกว้างกับต่างประเทศ โดยได้เชิญอาจารย์จากต่างประเทศมาสอน คือ จากประเทศไทย ๒ รูป อาจารย์ชาวฝรั่งเศส ๑ คน อาจารย์ชาวอังกฤษ ๑ คน และอาจารย์ที่มาจากอินเดีย ๑ คน ส่วนที่เป็นครูอาจารย์ที่เป็นคนลาวนั้นก็เป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูง ทั้งนี้เนื่องจากว่าครูอาจารย์ได้จบการศึกษามาจากต่างประเทศ เช่น จบเปรียญธรรม ๙ ประโยคมาจากพนมเปญ จบปริญญาตรีจากประเทศไทย มีมหาภูมิ ราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น นอกนี้ยังมีครูอาจารย์ ที่จบปริญญาโทจากประเทศอินเดียหลายท่าน

ด้วยกัน ดังนั้นการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวในระยะนี้จึงมีความก้าวหน้าขยายตัวทั้งปริมาณและคุณภาพ<sup>๐๐</sup>

โดยความเป็นจริงแล้วสถาบันทางการศึกษาพุทธศาสนา เมื่อก่อนเรียกว่าโรงเรียนบาลีชั้นสูง กระทรวงธรรมการได้ยกให้มาขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ ปี ๑๙๖๑ /๒๕๐๔ หลังจากการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ปี ๑๙๖๒ /๒๕๐๕ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงธรรมการได้ร่วมมือกันกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนใหม่ โดยจัดให้มีการเรียนชั้นประถม ๖ ปี มัธยม ๔ ปี สถาบันการศึกษาพุทธศาสนาชั้นสูง ๓ ปี สำหรับชั้นประถม และมัธยมขึ้นกับกระทรวงธรรมการ และสถาบันการศึกษาพุทธศาสนาขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังได้เปลี่ยนแปลงระเบียบรับเอาพระภิกษุสามเณรเข้ารับใช้ราชการแผนกศึกษาสงฆ์ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ในปีการศึกษา ๑๙๖๖ /๒๕๐๙ ถึง ๑๙๖๗ ๒๕๑๐ มีนักเรียนทั้งหมด ๑๔๒ รูป ในจำนวนนี้มีผู้ได้ประโยค ๕ จำนวน ๒๕ รูป

เนื่องจากโรงเรียนหลังเก่าไม่เพียงพอต่อความต้องการ จำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมมือกับคณะสงฆ์ตกลงสร้างโรงเรียนหลังใหม่ได้ใช้จ่ายงบประมาณแห่งชาติจำนวนหนึ่ง<sup>๐๐</sup> สำหรับกระทรวงธรรมการได้จัดตั้งให้มี ๓ กรม เพื่อสนองงานพุทธศาสนา

๑. กรมการปกครองสงฆ์
๒. กรมโบราณวัตถุ
๓. กรมการศึกษาสงฆ์

สำหรับกรมการศึกษาสงฆ์นั้นมีหน้าที่ในการสนองงานด้านการศึกษาแก่คณะสงฆ์แก้ปัญหาการขาดแคลนครู กรมนี้มีกองตำราที่มีหน้าที่เรียบเรียงตำราเรียนพระไตรปิฎกและวรรณคดี กระทรวงธรรมการได้จัดให้มีแผนกธรรมการประจำจังหวัดเพื่อสนองงานแก่คณะสงฆ์ในส่วนท้องถิ่นให้ได้รับความสะดวก<sup>๐๐</sup>

ในด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนามีพระมหาปาล อานนุโท เป็นสังฆมนตรีเผยแผ่เป็นพระมหาเถระที่มีความรู้ความสามารถด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน และเป็นผู้มีผลงานในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาไปทั่วประเทศ ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าท่านอาจารย์มหาปาล เป็นผู้ได้ผ่านการเรียนปริยัติธรรมได้ถึงประโยค ๖ และเรียนมูลกัจจายน์ที่เป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวมาตั้งแต่

<sup>๐๐</sup> ศรีเสวย สุวรรณ, ความเป็นมาและจุดพิเศษของการศึกษาสงฆ์ลาว, (อัคราณา), หน้า ๑ – ๒.

<sup>๐๐</sup> เลื่อม อินทรีเชียงใหม่, เอกสารรายงานต่อสภาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๐, หน้า ๑๕๑ – ๑๕๒.

<sup>๐๐</sup> บุญอ้อม ณ จำปาศักดิ์, เอกสารรายงานต่อสภาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๐, หน้า ๒๘๒ – ๒๘๓.

โบราณ นอกนี้ท่านยังได้เดินทางมาศึกษาวิปัสสนากัมมัฏฐานที่สำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ภายใต้อาณัติของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร ) พร้อมกันนั้นก็ได้อาศัยพระ อภิธรรมจากสำนักวัดระฆัง จากการศึกษาเล่าเรียนมาเป็นเวลายาวนานทำให้ท่านเกิดความรู้ แดกจានในธรรมวินัย เมื่อท่านเดินทางกลับนครหลวงเวียงจันทน์ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส วัดพุทธวงศาป่าหลวง และได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากพระยาคำมัววลิย ที่เป็นรัฐมนตรี กระทรวงธรรมการในขณะนั้น เพื่อวางแผนทางเผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้เข้าใจใน หลักพุทธธรรม

พระมหาปาล อานนุโท พร้อมด้วยคณะศิษย์ญาติโยมได้ขยายสำนักวิปัสสนา กัมมัฏฐานไปทั่วประเทศและจัดการอบรมวิปัสสนากัมมัฏฐานทุกๆ ปี ภายในสำนักวัดพุทธวงศา ป่าหลวง นอกจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ภายในประเทศแล้ว พระมหาปาล อานนุโท พร้อม ด้วยคณะยังได้เดินทางเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนบทเรียนทางด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น ท่าน ได้เดินทางไปพม่า ญีปโป ศรีลังกา อินเดีย ก็ได้รับการต้อนรับจากคณะสงฆ์จากประเทศเจ้าภาพเป็น อย่างดี เมื่อท่านเดินทางกลับคืนประเทศแล้วก็ยังได้นำหลักสูตรการศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์มา จากประเทศศรีลังกา เพื่อเปิดสอนให้แก่ชนลาวเป็นการปลูกฝัง พระพุทธศาสนาให้เข้าสู่จิตใจ ประชาชนคนลาว ให้พวกเขาได้รับรู้ถึงหลักพุทธธรรมและสามารถ นำไปเป็นหลักการดำเนินชีวิต หน้าที่การงานให้สมกับนับถือ พระพุทธศาสนาตามกำลังความสามารถ นอกจากนี้ท่านยังได้สร้าง โรงเรียนพระอภิธรรมใน พ.ศ. ๒๕๑๑ และส่งลูกศิษย์ไปเรียนเมืองไทยสำเร็จหลักสูตรการศึกษา เป็นอภิธรรมบัณฑิต ๓ รูป ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านได้จัดทำหนังสือพิมพ์ขึ้นฉบับหนึ่ง เพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้ชื่อว่าหนังสือพิมพ์พุทธวงศา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้จัดให้มีการฝึกให้มีการจัด แสดงปาฐกถาธรรมทุกวันพระ เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความชำนาญ

พระมหาปาล อานนุโท เป็นพระมหาเถระที่มีผลงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในราชอาณาจักรลาว จนเป็นที่ยอมรับของพระสงฆ์ สามเณร ข้าราชการและประชาชนลาวทั่ว ประเทศ<sup>๐๐</sup> ในด้านการสาธารณูปการก็เป็นหน้าที่ของสังฆมนตรีสาธารณูปการ พระมหาเถระที่ได้ สร้างผลงานด้านนี้ก็คือสมเด็จพระลูกแก้วคำ ผั้น สีลสวโร เนื่องจากท่านเป็นผู้มีพรสวรรค์ในด้านสถาปนา กการออกแบบ และได้เข้ามาเรียนที่กรุงเทพฯ ใน ค.ศ. ๑๙๒๓ - ๑๙๒๕ / ๒๔๖๖-๒๔๗๒ เป็นเวลา ๖ ปี ที่ศึกษาในโรงเรียนวิทยาลัยเฉพาะช่าง ในปี ค.ศ. ๑๙๓๐ / ๒๔๗๓ เมื่อเรียนจบแล้วท่านก็ได้เดินทางกลับหลวงพระบาง ได้บูรณะกุฏิวิหารและได้ออกแบบ

<sup>๐๐</sup> พระมหาปาล อานนุโท, ประวัติย่อวัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง, (เวียงจันทน์: ม.ป.ท., ๒๕๑๑), หน้า ๔-๕.

การสร้างวัดให้กรมธรรมการเพื่อเป็นแบบอย่างในการก่อสร้างอาคาร เพื่อรักษาไว้ซึ่งรูปแบบศิลปะลาวเดิม และยังมีหลายวัดที่ท่านได้เดินทางไปออกแบบก่อสร้างควบคุมด้วยตัวเองในฐานะเป็น  
 ตั้งมนตรีสาธารณูปการ ผลงานของท่านนับได้ว่าเป็น ที่ยอมรับขององค์การคณะสงฆ์ลาวและ  
 ผู้ศึกษาอย่างไม่ต้องสงสัย การปกครองคณะสงฆ์ลาวมีการศึกษา สาธารณูปการ การเผยแผ่ ได้มี  
 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองของรัฐบาลเรื่อยมา พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้มี  
 การประชุมคณะสงฆ์ร่วมกัน คือพระสงฆ์ในเขตพระราชอาณาจักรลาว และ พระสงฆ์อีก ๕ รูป  
 ที่มาจากเขตที่มั่นปฏิบัติ ผลการประชุมได้มีมติร่วมกันดังนี้ คือด้านการปกครองสงฆ์ได้มีการเสนอ  
 ให้มีการดัดแปลงพระราชองค์เืองการปกครองสงฆ์ขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพ  
 การเปลี่ยนแปลง ได้เสนอให้มีการจัดฝึกอบรม การประชุมครั้งนี้ยังได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการ  
 ขึ้น ๑ คณะ มีจำนวน ๖ รูป เพื่อร่างพระราชเืองการปกครองสงฆ์ใหม่ คือ

๑. พระมหาคำตัน เทพบัวลี
๒. พระมหาวิจิตร สิงหาราช
๓. พระมหาทองคูณ คุญฐุมโม (อนันตสุนทร)
๔. พระมหาสีโห ศรีหาวงศ์
๕. พระอาจารย์ ดร.คำแพง อุ่นแพงวงษ์
๖. พระอาจารย์จัญญ วชิรรังษี

สำหรับการเผยแผ่พุทธศาสนา กองประชุมได้มีมติดังนี้

๑. ควรปรับปรุงศูนย์กลางธรรมกถึกและวิปัสสนากรรมฐานที่มีอยู่แล้วให้เป็น

มาตรฐาน

๒. ให้คณะกรรมการบริหารสงฆ์แลพระเถระผู้ใหญ่ออกไปเผยแผ่ศีลธรรมทั่วทุก

จังหวัด

การศึกษาของคณะสงฆ์กองประชุมเห็นดีเป็นเอกฉันท์ว่าอยากให้การศึกษาสงฆ์  
 ทั้งหมดขึ้นกับกระทรวงธรรมการ <sup>๐๐</sup> จนถึงการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ.  
 ๒๕๑๘

---

<sup>๐๐</sup> สรุปผลและมติของประชุมพระสังฆาธิการกระทรวงธรรมการ, พ.ศ. ๒๕๑๗, หน้า ๑๒๑๓.

## ๒.๒ การจัดตั้งองค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาว

สภาพการณ์ภายในพุทธศาสนาและสภาพการณ์ของบ้านเมืองในเวลานั้นได้บีบบังคับให้พระสงฆ์ลาวต้องได้ค้นคิด เพราะมีความขัดแย้งระหว่าง ๒ นิกาย คือ ธรรมยุตนิกาย และ มหานิกาย ความขัดแย้งนั้นมีความรุนแรงจนไม่อาจอยู่ร่วมกันได้ นอกนี้ยังครอบคลุมไปถึงสถานการณ์ทางการเมืองลาว อีกอย่างหนึ่งสภาพการณ์การเมืองลาวในเวลานั้นเป็นการต่อสู้กันระหว่างสองแนวทาง คือการต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราชและลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ ความขัดแย้งนี้ก็ไม่มีใครที่จะสามารถอยู่ระหว่างกลางได้ จากสภาพการณ์ดังกล่าวมานี้เป็นเหตุให้พระสงฆ์จำนวนหนึ่งที่มีหัวก้าวหน้าทั้งที่เป็นพระเถระภายในประเทศและเป็นพระลาวที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศได้แสวงหาแนวทางที่ถูกต้องบวกกับความตื่นตัวของพระภิกษุสามเณรในนครหลวงเวียงจันทน์เองโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาโรงเรียนบาลีชั้นสูง และ โรงเรียนปริยัติธรรมโดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนจากพระมหาเถระองค์สำคัญ คือสมเด็จพระสังฆนายกคุณมณีวงศ์ พระครูปริชา สุทธิมโกสาร พระลูกแก้วบัวคำ วรเพชร พระสงฆ์หนุ่มที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศนำโดยพระมหาคำตัน เทพบัวลี พระมหาทองคุณ ฤทธิธรรมโม (อนันตสุนทร) ได้ทำการระดมชวนชาวบรรดาครูอาจารย์ทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีความตื่นตัวทางด้านการเมือง เมื่อสรุปได้ว่าได้รับความสนับสนุนจากครูอาจารย์และบรรดานิสิตนักศึกษาเป็นส่วนมากแล้วจึงได้จัดตั้งการประชุมทดลองขึ้นที่วัดเทพนิมิต มีผู้เข้าร่วมมากกว่า ๒๐๐ รูป ในนั้นมีทั้งหัวก้าวหน้า มีทั้งผู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ การประชุมครั้งนี้เป็นการชาวเลียงว่าจะทำการจัดตั้งองค์การสงฆ์ได้แล้ว ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๑ ค.ศ. ๑๙๕๘ บรรดาพระสงฆ์หนุ่มจากวัดต่างๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ ได้ประชุมกันขึ้นอยู่ที่ภูมิลำเนาของสมเด็จพระสังฆนายกคุณมณีวงศ์ ที่วัดเทพนิมิต การประชุมครั้งนี้เป็นการคัดเลือกพระสงฆ์ได้ ๑๗๕ รูป ที่ประชุมได้มีมติเป็นเอกฉันท์เลือกตั้ง

๑. พระมหาคำตัน เทพบัวลี (โสภาโส) เป็นประธานองค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาว

๒. พระมหาทองคุณ อนันตสุนทร เป็นรองประธาน

๓. พระมหาวิจิตร สิงหาราช เป็นเลขาธิการ ทั้ง ๓ รูป เป็นผู้ประจำการองค์การ นอกจากนั้นที่ประชุมยังได้เลือก พระอาจารย์มหาปริชา สุทธิมโกสาร พระอาจารย์มหาบัวคำ วรเพชร เป็นประธานกิตติมศักดิ์

จากนั้นการประชุมได้รับรองเอาชื่อขององค์การว่า คณะพุทธศาสนาสามัคคีลาว ภายหลังจึงได้เปลี่ยนเป็นองค์การ มีชื่อเต็มว่า องค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาว และได้เลือกคณะกรรมการประจำองค์การอีกจำนวนหนึ่ง โดยได้ให้คำขวัญขององค์การว่า สามัคคีพระสงฆ์ สามเณรลาวให้มีแต่ลัทธินิกายเดียว สามัคคีต่อสู้เพื่อเอกราชสันติภาพเป็นกลาง จุดประสงค์



เป้าหมายขององค์การเพื่อรวบรวมความสามัคคีของพระสงฆ์สามเณรลาวไม่ให้มีการแบ่งแยกลัทธิ นิกายและสนับสนุนฝ่ายที่ถูกต้องเป็นธรรมคัดค้านฝ่ายที่ไม่ถูกต้อง พื้นที่ความปรารถนาของคน ลาว การปฏิบัติงานคณะกรรมการไม่มีสิ่งค้ำประกัน มีแต่เอาชีวิตเป็นเดิมพัน

การเคลื่อนไหวขององค์การนี้มีความชัดเจนขึ้น โดยได้รับคำแนะนำจากบรรดาผู้นำ แนวลาวยุทธชาติ ได้ผันเปลี่ยนจากการต่อต้านลัทธิด้วยความรู้ความรอบรู้มาเป็นการศึกษาอบรมให้ ประชาชนได้รู้แจ้งและเข้าใจพร้อมกันนั้นก็เปลี่ยนจากการปาฐกถาโม โชนากล่าวโจมตีมาเป็นการ จัดตั้งขบวนขบวนให้พวกเขาได้เปลี่ยนแนวคิดจิตใจ เห็นพร้อมกับแนวทางที่ถูกต้องบรรเทาความ ขัดแย้ง ทำให้พระสงฆ์สามเณรได้มีความตั้งใจในการเรียนหนังสือ แต่ถ้ามีสถานการณ์ใดเกิดขึ้น จึงจะมีการรายงานการส่งข่าวกันให้รับทราบ

ต้นปี ค.ศ. ๑๙๕๕ /๒๕๐๒ รัฐบาลฝ่ายเวียงจันทน์ได้ ประกาศยุบเลิกพระราชโองการว่า ด้วยการปกครองสงฆ์ ยกเลิกตำแหน่งสมเด็จพระสังฆนายกคุณมณี วงศ์ ต่อหน้าสภาพการณ์ที่มีความ สับสนทางการเมืองคณะบริหารงานองค์การพุทธศาสนาได้นำพาพระสงฆ์สามเณรเดินขบวน ประท้วงเพื่อทวงเอาองค์การปกครองสงฆ์คืนและทวงเอาตำแหน่งสังฆนายก การเดินขบวนนั้นได้ มีการจัดหลายรูปแบบจากนั้นก็มีการชุมนุมจัดปาฐกถากล่าว ประณามพฤติกรรมรัฐบาลฝ่าย เวียงจันทน์ การชุมนุมส่วนมากได้จัดขึ้นที่วัดศรี ฐานเหนือ วัดองค์ต่อมหาวิหาร วัดมิไชยาราม วัดเทพนิมิต

ในกลางปี ค.ศ. ๑๙๕๕ /๒๕๐๒ นั้นเอง รัฐบาลฝ่ายเวียงจันทน์นำโดย พุทธนิกร ได้ออกคำสั่งจับกุมคุมขังเสด็จเจ้าสุภานุวงศ์ประธานแนวลาวยุทธชาติพร้อมด้วยท่านผู้นำ แนวลาวยุทธชาติ ต่อหน้าสภาพการณ์อันตึงเครียด ประธานองค์การพุทธศาสนาได้เรียกบรรดา คณะกรรมการมาประชุมเพื่อวางทิศทางต่อการต่อสู้ใหม่ คือเปลี่ยนจากการประท้วง เรียกร้องขอพระ ราชองค์การปกครองสงฆ์คืนมา เป็นการต่อสู้ประท้วงให้ฝ่ายเวียงจันทน์ต้องปล่อยเสด็จเจ้าสุภานุ วงศ์พร้อมด้วยบรรดาท่านผู้นำแนวลาวยุทธชาติ และทวงให้ฝ่ายเวียงจันทน์ต้องยุติการปราบปราม บุคคลลัทธิชาตินิยม เรียกร้องให้พระสงฆ์สามเณรทั่วประเทศคัดค้านรัฐบาลฝ่ายเวียงจันทน์ ในกอง ประชุมวิสามัญครั้งนี้มีสมาชิกเข้าร่วมประชุม ๑๗๐ รูป ได้ตกลงคืบหน้าว่าถ้าบรรดาแนว ลาวยุทธชาติถูกประหารชีวิต พวกเราต้องเอาชีวิตเข้าแลกให้ถึงที่สุด ภายใต้การนำพาขององค์การ พุทธศาสนาได้มีการต่อสู้อยู่ในลักษณะบานปลายยืดเยื้อยาวนาน และเปิดเผยจนสามารถจำแนกได้ ว่าใครเป็นใคร ใครขึ้นกับฝ่ายใด การประท้วงของพระสงฆ์สามเณรนั้นไม่ได้จำกัดอยู่ในนคร หลวงเวียงจันทน์เท่านั้น แต่มันยังแผ่ขยายออกไปสู่ต่างจังหวัดในทั่วประเทศ

ถึงเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ /๒๕๐๓ กองพันทหารอากาศที่ ๒ ของรัฐบาลฝ่าย เวียงจันทน์ได้ทำการรัฐประหารขึ้น นำโดยร้อยเอกกองแกล องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้

ฉวยโอกาสจากเหตุการณ์นั้นได้ตัดสินใจสนับสนุนการรัฐประหารให้ความร่วมมือต่อผู้ทางการเมืองหลายรูปแบบเพื่อเป็นการปกป้องรักษานครหลวงเวียงจันทน์ แต่ไม่สามารถทำได้ ในที่สุดก็ถูกฝ่ายตรงกันข้าม ยึดนครหลวงเวียงจันทน์ ทำให้กำลังรัฐประหารต้องถอยกำลังไปร่วมมือกับแนวลาพรรคชาติ ยึดแขวงเชียงขวางเป็นฐานที่ตั้ง

การปฏิบัติงานขององค์การพุทธศาสนาในขณะนั้นอยู่ในสภาพที่สับสน พระสงฆ์สามเณรส่วนหนึ่งได้ติดตามไปกับคณะรัฐประหาร อีกส่วนหนึ่งได้ออกไปฐานที่มั่นปฏิบัติโดยตรง และยังมีบางส่วนที่ยังหลบหลีกอยู่ตามชนบทหรือไม่เช่น นั้นก็กลับคืนสู่ภูมิลำเนาเดิมของตน เฉพาะการนำขององค์การพุทธศาสนาที่ได้แยกกันไปคนละทาง เลขากองค์การได้ติดตามไปกับคณะรัฐประหารถึงฐานที่มั่นปฏิบัติ รองประธานองค์การกลับคืนภูมิลำเนาเดิมแต่ก็ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ จึงออกตัวลี้ภัยไปอยู่พนมเปญ ส่วนประธานองค์การสงฆ์ยังอยู่ใกล้ชิดกับสมเด็จพระสังฆนายกคุณมณีวงศ์ เพื่อรวบรวมสภาพความเป็นจริงระยะหนึ่งเห็นว่าไม่มีความปลอดภัยถึงวันที่ ๑๖ เมษายน ค.ศ. ๑๙๖๑/๒๕๐๔ จึงเดินทางสู่เขตที่มั่นการปฏิบัติด้วยความปลอดภัยทุกประการ<sup>๐\*</sup>

## ๒.๓ การประชุมเพื่อปรับปรุงการบริหารงาน

หลังจากคณะบริหารงานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ได้เดินทางไปถึงเขตที่มั่นปฏิบัติได้ออกแถลงการณ์เพื่อรวบรวมพระสงฆ์สามเณรเพื่อจะจัดการประชุมขึ้นภายหลังที่ได้เตรียมความพร้อมเป็นเวลา ๓ เดือน จึงได้เปิดการประชุมขึ้นในวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๖๑/๒๕๐๔ ที่วัดโพธิ์สวรรค์เมืองแปลกแขวงเชียงขวาง การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมเพื่อปรับปรุงโครงสร้างและโครงการดำเนินงานให้มีลักษณะก้าวหน้ากว่าเดิม ได้เดิมชื่อองค์การใหม่ว่าองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวเฉพาะโครงการดำเนินงานมี ๓ ข้อ คือ

๑. นำพาพระสงฆ์สามเณรและชาวพุทธลาว ร่วมปฏิบัติภารกิจ ต่อสู้กู้ชาติ ร่วมกับขบวนการแนวลาพรรคชาติจนถึงที่สุด โดยอยู่ในขอบเขตธรรมวินัย
๒. นำหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ประสานสมทบเข้ากับแนวทางนโยบายของขบวนการแนวลาพรรคชาติให้มีความสอดคล้องในแต่ละระยะ
๓. นำหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาอบรมประชาชนลาวบรรดาเผ่าให้มีความสามัคคีบนพื้นฐานความยุติธรรมและความเสมอภาค ให้รู้จักรักประเทศชาติบ้านเกิดเมืองนอนของตน

<sup>๐\*</sup> พระมหาวิจิตร สิงหาราช , ความเป็นมาขององค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, (อัดสำเนา), หน้า

๔. ในแต่ละวัดที่มีพระสงฆ์และมีเงื่อนไขจะต้องจัดตั้งโรงเรียนขึ้นรับเอาลูกหลานของประชาชนเข้าเรียนตามความสามารถ สอดรับกับนโยบายประชาศึกษาให้แก่ประชาชนเพื่อลดรายจ่ายกับหนังสือให้แก่ประชาชนบรรดาเฝ้า

๕. เอาใจใส่ช่วยเหลือประชาชนผู้ที่ได้รับความเจ็บป่วยด้วยยาพิษในเมือง

๖. ช่วยเหลือประชาชนที่อพยพหลบภัยให้พวกเขาได้มีความปลอดภัยในชีวิต

๗. เอาใจใส่เคลื่อนไหวทุกรูปแบบของการต่อสู้ทางการเมือง ทั้งอยู่ภายในและต่างประเทศ

การประชุมได้รับรองนโยบายขององค์การเพื่อเป็นการดำเนินงาน ๖ ข้อ

๑. เป็นองค์การจัดตั้งทางพุทธศาสนาองค์การเดียวในทั่วประเทศ

๒. สำนักงานศูนย์กลางขององค์การพระพุทธศาสนาจะต้องตั้งอยู่แขวงเชียงขวาง

๓. พระสงฆ์สามเณรแม่ชีในทั่วประเทศปฏิบัติจะต้องอยู่ภายใต้การนำขององค์การนี้ องค์การเดียว

๔. พระสงฆ์สามเณรลาวในทั่วประเทศปฏิบัติถึงจะตกอยู่ในสภาพการณ์ใดก็ตาม จะต้องยึดมั่นหลักพระธรรมวินัยทางพระพุทธศาสนา

๕. มติคำสั่งขององค์การพระพุทธศาสนาจะต้องมีผลศักดิ์สิทธิ์ในเขตปฏิบัติเท่านั้น

๖. การบวชหรือการลาสิกขาของพระภิกษุสามเณรนั้นให้ขึ้นกับท้องถิ่นของความรับผิดชอบของตน

หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ๓ ข้อ คือ

๑. ต่อสู้ทางการเมืองด้วยรูปการนำใช้ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาประสานสมทบเข้าใส่แนวทางนโยบายแห่งการต่อสู้ชาติให้ถูกต้องและสอดคล้องกับยุคสมัย

๒. ต่อสู้กับศัตรูแห่งความหิว โหย ด้วยวิธีการ ประชาสัมพันธ์ ศึกษาอบรมให้ประชาชนมีความอดทนขยันทำงานพึ่งตนเองและรู้จักประหยัด

๓. ต่อสู้กับศัตรูแห่งความไม่รู้ คืออวิชชา ด้วยวิธีการ ประชาสัมพันธ์ให้การศึกษาอบรมให้ประชาชนได้รู้แจ้ง สามารถจำแนกรู้ได้สิ่งที่ถูกและผิดมิตรและศัตรูสร้างให้คนมีความมั่นคงเพื่อกำจัดแนวคิดลัทธิอเทวนิยม<sup>๐๐</sup>

นอกจากนี้โครงการดำเนินงานยังได้พูดถึงการะบอบบาทและหน้าที่ต่างๆ เช่น การปกครองคณะสงฆ์ การศึกษา การเมืองและการร่วมมือกับต่างประเทศ การประชุมครั้งนี้ได้จัดส่ง

<sup>๐๐</sup> คำตัน เทพบัวลี, ประวัติองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว, ก.ศ. ๒๐๐๖, (อัคราณา), หน้า ๘ –

สมาชิกองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวไปเคลื่อนไหวทางภาคเหนือภาคกลางและภาคใต้ เพื่อเทศนาอบรมให้ประชาชนบรรดาเผ่าได้เข้าใจหลักศีลธรรมทางด้าน พระศาสนาและมีความตื่นตัวทางการเมืองไปพร้อมกัน การประชุมครั้งนี้ได้ตกลงใช้งานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวตั้งอยู่ วัดสันติภาพ แขวงเชียงขวาง เพื่อใกล้ชิดสำนักงานศูนย์กลางแนวลาารักชาติให้เกิดความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ถึงแม้ว่าสภาพการณ์ทางการเมืองจะผันแปรเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวก็ยังยึดมั่นในเป้าหมายและอุดมการณ์ของตน<sup>๑๖</sup> การประชุมครั้งนี้มีผู้แทนพระสงฆ์เข้าร่วม ๘๐ รูป และมีผู้นำแนวลาารักชาติเข้าร่วมคือ ท่านหนูฮัก ภูมิสุวรรณค์ ท่านสิงกะโป ศรีโคตรจุลมนิ และผู้นำจากฝ่ายเป็นกลาง เช่นท่านกองแล ท่านเดือน สุนนราช ท่านนายพลกองศรี

## ๒.๔ การบริหารงานคณะสงฆ์ในเขตที่มั่นปฏิวัติ

การบริหารงานคณะสงฆ์ในเขตที่มั่นปฏิวัติ มีระยะเวลา ๑๕ ปี หลังจากการประชุมปรับปรุงองค์การพุทธศาสนาและได้จัดโครงสร้างโครงการดำเนินงานพร้อมด้วยนโยบายขององค์การในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้แก่หน่วยงานเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดผลนั้น ในต้นปี ค.ศ. ๑๙๖๒ /๒๕๐๕ สำนักงานองค์การได้ย้ายจากวัดเพียวัดไปประจำอยู่วัดสันติภาพ โดยความอุปถัมภ์จากศูนย์กลางแนวลาารักชาติพร้อมด้วยกำลังเป็นกลางรักชาติ ในช่วงนี้สภาพการณ์ทั่วไปมีความสงบเพียงเล็กน้อย ดังนั้นศูนย์กลางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยลาวจึงดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ได้ทำการ ประชาสัมพันธ์เผยแผ่ การเมือง เพราะเป็นสิ่งจำเป็นนอกจากนี้สำนักงานองค์การยังได้ ออกหนังสือพิมพ์ ชื่อว่าหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์นี้ได้กำหนดออกในวันพระ เนื้อหาของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้อธิบายคำศัพท์ของภาษาลาว อธิบายคำสุภาษิตของลาวโบราณ อธิบายพุทธศาสนสุภาษิต และนำเอาธรรมะแต่ละข้อลงพิมพ์เผยแพร่ และมีการเขียนบทความบทวิจารณ์จัดส่งไปตามจุดต่างๆ นับได้ว่าหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยเป็นวัตถุดิบที่สามารถส่งไปออกในรายการวิทยุกระจายเสียงของฝ่ายประเทศลาว อุปกรณ์การพิมพ์ทั้งหมดได้รับการช่วยเหลือจากพุทธสมาคมจีนจากปักกิ่ง

๒. ทางด้านการศึกษาอยู่วัดสันติภาพได้สร้างโรงเรียนไม่ขึ้นหนึ่งหลัง เพื่อเป็นที่ศึกษาของพระสงฆ์สามเณร นอกนั้นก็ยังรับเอาลูกหลานของพนักงานและประชาชนจำนวนหนึ่งมา

<sup>๑๖</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖ - ๗.

เรียนด้วย โดยให้พระสงฆ์เป็นครูสอน ไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ นอกจากการสอนในโรงเรียนแล้ว พระสงฆ์ยังได้ไปสอนประชาศึกษาให้แก่ประชาชนเท่าที่มีเงื่อนไขในการศึกษา จำนวนนิสิต นักศึกษาที่เป็นพระสงฆ์สามเณรที่เรียนจบมัธยมปลายแล้ว ยังได้ถูกส่งไปเรียนต่อที่โรงเรียนสร้างครูนาคว แขวงหัวพัน ชุดแรกได้ส่งไปจำนวน ๑๐ รูป เมื่อเรียนจบแล้วก็พากันลาสิกขาไปเป็นครูสอน ระยะท้ายปี ค.ศ. ๑๙๖๓ /๒๕๐๖ คณะทูตเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจีนได้เสนอ ขอนำนักเรียนจีนมาฝากเรียนภาษาลาว ที่ศูนย์กลางแนวลาวยุทธชาติ ท่านหนุฮัก ภูมิสุวรรณ ได้มอบให้องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย รับเป็นภาระในการสอน และได้มีมติร่วมกันสร้างโรงเรียนมิตรภาพลาวจีนขึ้น ทางองค์การพุทธศาสนาได้เสนอขอ นำครูสอนภาษาจีนมาสอนให้พระสงฆ์สามเณรลาวจำนวน ๘ รูปต่อมาทางสำนักข่าวซินหัวส่งมาอีก ๒ คน รวมเป็น ๑๐ คนพอดี

๓. การทำการรักษาประชาชนด้วยยาพื้นเมือง หน้าที่อันนี้พระสงฆ์สามเณรต้องแสวงหาความรู้จากครูอาจารย์ที่มีความรู้ในทางนี้ และเรียนรู้บรรดาคำยาพื้นเมืองเพื่อเก็บเกี่ยวเอาบทเรียนในการรักษาประชาชนโดยไม่เก็บค่ารักษาใดๆ เพื่อรักษาสุขภาพให้แก่พระสงฆ์สามเณรในองค์การของตนนั้น ทางศูนย์กลางองค์การได้จัดส่งสามเณรจำนวน ๔ รูป เพื่อไปเรียนพยาบาลชั้นต้นอยู่โรงเรียนพยาบาลของแนวลาวยุทธชาติ เมื่อเรียนจบแล้วก็ต้องกลับคืนสำนักเพื่อไปรับใช้พระสงฆ์สามเณรที่มีการเจ็บป่วย การปฏิบัติหน้าที่นี้ทำให้ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนเป็นอย่างดี

๔. การเรียนทฤษฎีการเมือง การค้นคว้าวิจัยเอาหลักธรรมประยุกต์เข้ากับทฤษฎีการเมือง หน้าที่อันนี้จะต้องปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในระยะแรกของการต่อสู้ โดยเฉพาะเอกสารทุกฉบับที่ศูนย์กลางแนวลาวยุทธชาติ ได้นำออกมาเผยแพร่ ทางองค์การพุทธศาสนาได้นำมาค้นคว้าศึกษาให้เห็นแจ้งเข้าใจเป็นเอกภาพ ทำให้ทุกคนในองค์การรับรู้เป็นเอกภาพว่าการเรียนไม่มีวันสิ้นสุด ความรู้ก็ไม่มีวันเพียงพอ เรียนแล้วก็ต้องเรียนอีกอันนี้เป็นหน้าที่จะต้องปฏิบัติให้ได้

๕. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ นับแต่วัน ก่อตั้งองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยขึ้น ถือได้ว่าภาระหน้าที่อันนี้ได้มีบทบาทสำคัญ พระมหาคำตัน เทพบัวลี พร้อมด้วยคณะได้เดินทางไปเยี่ยม เยือนและแลกเปลี่ยนบทเรียนกับพุทธสมาคมเวียดนามที่ฮานอยหลายครั้ง และเยี่ยมเยือนพุทธสมาคมจีนที่ปักกิ่งหลายครั้ง และได้เข้าร่วมการก่อตั้งองค์การชาวพุทธอาเซียนเพื่อสันติภาพที่มอสโคหลายครั้ง เยี่ยม เยือนชาวพุทธลามะที่อุรุมบาตอ สาธารณรัฐมองโกเลียหลายครั้ง นอกจากนี้ก็ส่งคณะผู้แทนไปเข้าร่วมการประชุมที่ประเทศศรีลังกาหลายครั้ง<sup>๐๖</sup>

<sup>๐๖</sup> เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒ – ๑๔.

ในปี ค.ศ. ๑๕๖๒/๒๕๐๕ ทางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยได้จัดตั้งโรงเรียนบาลีชั้นสูงขึ้น อยู่ ในเขตที่มั่นปฎิวัดอยู่แขวงเชียงขวางนอกจากพระสงฆ์สามเณรจะได้ศึกษาพระปริยัติธรรมในโรงเรียนแห่งนี้แล้ว สถานที่นี้ยังเป็นที่พักอบรมทฤษฎีการเมืองให้แก่พนักงานสงฆ์อีกด้วย ต่อมาได้ปรับปรุงขยายโรงเรียนชั้นประถมและมัธยมขึ้นอีก เพื่อให้พระสงฆ์สามเณรได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน และจัดส่งครูอาจารย์ออกไปเผยแผ่ศีลธรรมให้แก่ประชาชนในแขวงอื่นๆ เช่น แขวงหัวพัน แขวงจำปาสัก พงษาลี หลวงน้ำทา อุดมไชย หลวงพระบาง เวียงจันทน์ สวรรณเขต

ในปี ค.ศ. ๑๕๖๔ /๒๕๐๗ ได้จัดส่งพระไปเป็นครูสอนภาษาลาวให้นักเรียนจีนอยู่โพ้นสววรรค์เมืองแปลก ๒ รูป และจัดให้มีการสอบที่วัดสันติภาพเพื่อเป็นการยกระดับความรู้ของพระสงฆ์สามเณร ในปีต่อมา ค.ศ. ๑๕๖๕ /๒๕๐๘ ได้จัดให้มีการจัดประชุมสงฆ์สมัยสามัญประจำปีขององค์การพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะบริหารงานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยลาว การประชุมครั้งนี้ได้จัดตั้งคณะวินัยธรเพื่อชำระอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นของพระสงฆ์สามเณรที่เกิดขึ้นในที่มั่นปฎิวัด

ทางด้านการต่างประเทศนั้นในวันที่ ๑ เมษายน ค.ศ. ๑๕๖๕ /๒๕๐๘ ทางองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งประเทศไทยได้ส่งพระอาจารย์บัวคำ วรเพชร พร้อมกับ พระมหาวันดี ให้เดินทางไปเยี่ยมเยือนประเทศจีนและรักษาสุขภาพ ในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๕๖๕ /๒๕๐๘ อเมริกาได้ทิ้งระเบิดใส่เขตที่มั่นปฎิวัดทำให้พระมหาเถระหลายรูปพร้อมด้วยคณะต้องย้ายจากวัดสันติภาพไปพำนักอยู่วัดป่าภูเขียวและได้มีการจัดการประชุมสงฆ์เพื่อเผยแผ่สภาพการณ์ทั่วไปโดยมีพระอาจารย์บัวคำ วรเพชร เป็นประธาน และได้ให้คำแนะนำแก่พระสงฆ์สามเณรทั้งหลายที่อยู่ในสภาพการสับสนเนื่องจากภัยสงคราม ให้ทุกรูปมีความเชื่อมั่นในแนวทางการปฎิบัติ การประชุมครั้งนี้ยังได้ตกลงจัดส่งพระสงฆ์สามเณรออกไปเผยแผ่ศีลธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อให้พวกเขาได้มีกำลังใจ และพระมหาเถระจำนวนหนึ่งต้องได้ประจำอยู่สำนักศูนย์กลางองค์การสงฆ์เพราะอยู่ใกล้ศูนย์กลางแนวลาสร้างชาติอันเป็นเงื่อนไขสะดวกในการประสานงาน ในการประชุมยังได้เรียนทฤษฎีการเมืองและได้เสนอหลักสูตรเรียนปริยัติธรรมแผนใหม่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพการณ์ปฎิบัติ ท่านคำสุข แก้วลา ผู้แทนแนวลาพรรคชาติได้กล่าวปราศรัยยกย่ององค์การสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับพุทธสมาคมจีน

ในวันที่ ๒๔ สิงหาคม ปี ค.ศ. ๑๕๖๖ /๒๕๐๙ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ได้มีการจัดประชุมสงฆ์สมัยสามัญขึ้น เพื่อศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการสร้างเศรษฐกิจและการเงินในเขตปฎิบัติ การประชุมสงฆ์ครั้งนี้ได้มีผู้นำแนวลาพรรคชาติเข้าร่วม ๒ ท่านคือ ท่านภูมี วงษ์วิจิตร และท่านเลื่อน สุนทรานุรักษ์

ในปี ค.ศ. ๑๕๖๘ /๒๕๑๑ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดการประชุมสมัยสามัญประจำปีขึ้น ได้วางแนวทางโครงการดำเนินงานระยะสั้นและระยะยาว ได้มีพระสงฆ์เข้าร่วมการประชุมประมาณ ๘๐ กว่ารูปได้พบทวนหน้าที่การงานที่ได้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลา ๑๐ วัน จึงได้ปิดการประชุม

ในปี ค.ศ. ๑๕๖๙ /๒๕๑๒ สำนักงานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้ย้ายไปตั้งอยู่ถ้ำ แขวงหัวพัน เพื่อสืบต่อปฏิบัติภาระหน้าที่และมีการจัดการประชุมขึ้นมีบรรดาพระสงฆ์เข้าร่วม ๕๕ รูป มีผู้นำเข้าร่วมคือ นายพลสิง กะโป ศรีโคตรจุมณี พันเอกเดือน สุนราช ท่านมหาสุวธรรมเมธี การประชุมครั้งนี้ใช้เวลา ๑ อาทิตย์ จึงได้ทำการปิดลง ที่ประชุมได้จัดส่งพระมหานวลดา พระมหาวันดี พระสิงทอง พระคำสิงห์ พระแก้ว และสามเณรห่มแพง ขึ้นไปแขวงหัวพัน ชำเหนือ พงษาลี เพื่อเผยแผ่ศีลธรรมให้แก่ประชาชนบรรดาเผ่า

ท้ายปี ๑๕๖๙ /๒๕๑๒ อเมริกาได้เพิ่มทวีการทิ้งระเบิดลงเขตที่มั่นปฏิบัติทำให้การนำขององค์การสงฆ์ต้องปรึกษาหารือ เพื่อจัดส่งพระสงฆ์สามเณรให้แยกย้ายกันไปอยู่กันคนละที่ คือจำนวนหนึ่งได้ส่งกลับคืนภูมิลำเนาเดิม อีกจำนวน ๑๖ รูปได้ส่งไปเรียนอยู่โรงเรียนสร้างครูและอีกจำนวนหนึ่งต้องอพยพเข้าไปพักในประเทศเวียดนาม

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๕๗๐ /๒๕๑๓ การนำคณะสงฆ์ได้ส่ง พระอาจารย์ มหาบัวคำวรเพชร ไปรักษาสุขภาพที่ฮานอยและได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุสนับสนุนแนวลาวัรักษาดิในการแก้ไขปัญหามืองลาว ปี ค.ศ. ๑๕๗๒ /๒๕๑๕ จากรายงานเกี่ยวกับโครงการการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้กำหนดนโยบายส่งเสริมศาสนาดังต่อไปนี้

- นับถือสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา
- นับถือสิทธิเสรีภาพในการทำบุญและฟังพระธรรมเทศนา ตามประเพณี
- นับถือสิทธิเสรีภาพในการเรียนพระปริยัติธรรมและการเทศนาของภิกษุสามเณร
- ศาสนิกชนและนักบวชของบรรดา นักศาสนาต่างๆ ทุกคนมีหน้าที่ในการรักษาเอกราชและอิสรภาพของชาติ<sup>๑๕</sup>

ปี ค.ศ. ๑๕๗๓ /๒๕๑๖ แนวลาวัรักษาดิได้จัดการค้นคว้าฝึกอบรมให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้เอกสารทางการเมือง เช่นรับฟังการบรรยายสถานการณ์การเมืองโลกและแนวทางการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อให้พระสงฆ์ได้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง พร้อมกันนี้เสด็จเจ้าสุภานุวงศ์ยังได้มีการแนะนำให้แก่แกนนำสงฆ์เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่และให้รักษาประเพณีทางศาสนา

---

<sup>๑๕</sup> ไกรสร พรหมวิหาร , นิพนธ์เลือกเฟ้น, (เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ , ค.ศ. ๑๕๗๒ ), หน้า ๑๔๐-๑๔๑.

เพื่อเตรียมการรับมือกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกไม่กี่เดือนต่อมาก็มีการประชุมใหญ่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อทบทวนถึงผลงานที่ปฏิบัติในระหว่างที่ผ่านมา เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การประชุมได้มีมติเกี่ยวกับพระมหาเถระที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพให้ไปรักษา เช่น พระมหาวิจิตร สิริราช พระมหาสีโห สิริหาญ ซึ่งจะต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลมิตรภาพศูนย์กลาง และคณะประธานองค์การสงฆ์ได้มีมติจัดส่งคณะพระมหาเถระนำโดยพระมหาบัวคำ วรเพชร พระมหาวิจิตร สิริราช พระมหาเกียรติ ราชจักร เดินทางไปเยี่ยมเยียนประเทศจีนและทำการรักษาสุขภาพ การไปประเทศจีนครั้งนี้คณะพระสงฆ์ลาวได้มีโอกาสเข้าไปถวายพระพรสมเด็จพระนโรดมศรีหนุที่ปักกิ่ง หลังจากนั้นจึงได้เดินทางกลับฐานที่มั่นปฏิบัติด้วยความปลอดภัยทุกประการ

ในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. ๑๙๗๔/๒๕๑๗ นั้น องค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาวได้จัดประชุมร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวางแผนการเผยแพร่ศาสนาในเขตที่มั่นปฏิบัติ การประชุมครั้งนี้ได้มีการสรุปผลงานที่ผ่านมาและเสนอแนวทางแก้ไข วิธีการเผยแพร่ศาสนาและการทำงานร่วมกัน โดยมี ๓ หลักการใหญ่

๑. ต้องรับประกันคุณภาพ
๒. ต้องรับรองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา
๓. รับประกันไม่ให้ใช้แรงงานโดยเปล่าประโยชน์

ส่วนการปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์ ได้เสนอให้พระสังฆาธิการแต่ละระดับจะต้องมีความรับผิดชอบประสานงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามนโยบายขององค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาว สรุปผลการประชุมครั้งนี้ ได้มีผลเป็นที่น่าพอใจ จากการปฏิบัติงานที่ผ่านมา<sup>๐๐</sup>

หลังจากนั้น พระมหาสีโห สิริหาญ เป็นตัวแทนให้องค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาวได้กล่าวให้ทัศนะว่า โดย ขอยินยอมและยึดมั่นใน ความเป็นธรรมของพระสงฆ์ จะต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ในสิบปีที่ผ่านมา องค์การพุทธศาสนาสามัคคีแห่งประเทศไทย ได้รวบรวมพระสงฆ์สามเณรทั่วประเทศที่มั่นปฏิบัติ เพื่อให้เป็นเอกภาพทางด้านแนวคิดและเสริมขยายบทบาททางพระพุทธศาสนาให้สังคมได้รับรู้

แต่ถึงอย่างไรก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ที่ผ่านมา ก็ยังมีความบกพร่องที่จะต้องแก้ไข เช่น บางครั้งพระสงฆ์แต่ละรูปยังไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับสภาพการณ์และเกิดความท้อถอยในการปฏิบัติหน้าที่ หรือไม่เห็นความสำคัญในบทบาทของตนเองในการช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติ

<sup>๐๐</sup> องค์การพุทธศาสนาสามัคคีลาว, เอกสารการประชุมร่วม, ค.ศ. ๑๙๗๔, หน้า ๑-๓.



และการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนา ยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ ส่วน ผลงานที่ปฏิบัติได้ในระยะเวลาที่ผ่านมา คือ พวกเรามีการจัดตั้ง มีการนำพาอย่างเท่าทันกับ สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีระเบียบวินัยดีถึงแม้ว่าในเขตที่มั่นปฏิบัติจะมีหลายชนชาติชนเผ่าที่ แตกต่างกันทางด้านประเพณี แต่ก็นับถือพระธรรมวินัยที่มีความเป็นเอกภาพเป็นอย่างเดียวกัน โดยเฉพาะพระสงฆ์สามเณรในจังหวัดเชียงขวางซึ่งเป็นพระสงฆ์สามเณรแบบอย่างให้กับพระสงฆ์ สามเณรทั่วประเทศ จะต้องมีความพยายามฟื้นฟูประเพณีอันดีงาม และเผยแผ่ศีลธรรมให้ สอดคล้องกับแนวทางนโยบายการเมือง<sup>๐๐</sup>

ทางคณะสงฆ์ฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์ได้นิมนต์เอาพระสงฆ์จากเขตปฏิบัติเข้าร่วมการ ประชุมสงฆ์ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ๕ รูป นำโดย

๑. พระมหาคำตัน เทพบัวลี ประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว
๒. พระมหาวิจิตร สีหราช เลขธิการ
๓. พระมหาศรีพันธ์ อุทธจักร เลขาประธานองค์การสงฆ์
๔. พระมหาศรีโห ศรีหวงศ์ คณะกรรมการ
๕. พระครูทองสี คณะกรรมการ

ในการประชุมครั้งนี้พระมหาคำตัน เทพบัวลี ในฐานะประธานองค์การพุทธศาสนา สัมพันธ์ลาวได้ชี้แจงกล่าวรายงานสภาพการณ์ของคณะสงฆ์ที่อยู่ในเขตที่มั่นปฏิบัติ ตลอดถึงการ ปกครอง การศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อที่ประชุมให้รับทราบถึงสถานการณ์ความเป็น จริงเพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจถูกต้องว่า พระสงฆ์สามเณรลาวที่อยู่ในเขตปฏิบัติยังได้รักษาปฏิบัติธรรม วินัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมี ข่าวดูในนครหลวงเวียงจันทน์ว่าพระสงฆ์สามเณรอยู่เขตที่มั่นปฏิวัตินั้นได้ผิดต่อธรรมวินัยเข้าใจ ว่าพระสงฆ์ทำการปฏิวัติจะต้องจับปืนยิงศัตรู ในความเป็นจริงแล้วการปฏิวัตินั้นพระสงฆ์ทำได้ หลายหน้าที่และมีความสำคัญด้วย<sup>๐๐</sup> เช่น การปฏิบัติทางด้านความกตัญญูธรรม การปฏิบัติ ทางด้านเศรษฐกิจ การปฏิบัติทางการศึกษา พระสงฆ์ยังปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ได้มีส่วนร่วมต่อผู้ ทางด้านการทหารนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ของฆราวาส ที่กล่าวรายงานความจริงต่อการประชุมคณะ สงฆ์ครั้งนี้ทำให้ทุกคนได้รับรู้และเข้าใจที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และได้กล่าวสรุปผลของการ บริหารงานคณะสงฆ์ ในเขตที่มั่นปฏิบัติให้ที่ประชุมได้รับทราบดังนี้

<sup>๐๐</sup>ศรีโห ศรีหวงษ์, เอกสารการประชุมร่วม, ก.ศ. ๑๕๗๔, หน้า ๑-๔.

<sup>๐๐</sup>พระมหาบัวคำ วรเพชร , บันทึกชีวประวัติในการเข้าร่วมปฏิบัติ, กุมภาพันธ์ ๑๕๗๗, หน้า

๑. พระพุทธศาสนาอยู่ในเขตที่มั่นปฏิวัตินั้นได้รับความอุปถัมภ์จากเนวลาารักชาติ และจากโครงการการเมืองของเนวลาารักชาตินั้น ได้ยกฐานะบทบาท พระพุทธศาสนาให้สูงขึ้น พร้อมทั้งเปิดสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ในการนับถือศาสนาและส่งเสริมพระสงฆ์ในการนำใช้ ศีลธรรมทางพุทธศาสนา ประกอบเข้าในการกิจ การปฏิวัติเสริมขยายมูลเชื้อรักชาติ รักพุทธ ศาสนา ไม่ว่าในยามสงครามหรือยามปกติสุข เนวลาารักชาติได้เอาใจใส่อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ ทางด้านวัตถุและจิตใจตลอดมา

๒. อยู่ในดินแดนเขตที่มั่นปฏิวัติ ได้มีประชาชนหลายชนเผ่าเลื่อมใสศรัทธาใน พระพุทธศาสนา เช่น ไทยดำ ไทยแดง ไทยยวน ญไทย อะมุ เป็นต้นได้นับถือ พระพุทธศาสนา ด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติอยู่ในครอบครัวและสังคม

๓. อยู่ภายใต้เงื่อนไขสงคราม พระสงฆ์สามเณรทุกรูปและประชาชนได้พร้อมกัน รักษาพุทธศาสนาไว้เคียงคู่กับชาติอย่างเด็ดเดี่ยวเหนียวแน่น เช่น การปกครองสงฆ์ได้ประสาน สมทบกับองค์การปกครองฝ่ายบ้านเมืองทั่วเขตปฏิวัติ มี ๑,๓๒๗ วัด จำนวนพระสงฆ์สามเณร ทั้งหมด ๓,๘๓๔ ด้านการศึกษาพระสงฆ์ในเขตที่มั่นปฏิวัติได้ถือเอาการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ เป็น ปัจจัยไปสู่ความเจริญก้าวหน้า องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดหลักสูตรการเรียนและ คัดแปลงแก้ไขให้เข้ากับสภาพการณ์นอกจากมีการเรียนการสอนในคณะสงฆ์แล้ว ยังได้จัดให้มี ครูสอนที่เป็นพระสงฆ์เพื่อไปสอนประชาชน ที่ไม่รู้หนังสือ และจุดพิเศษการศึกษาสงฆ์ในเขต ปฏิวัตินั้น ก็وبرดาครูสอนและนักเรียนได้มีความสนใจและรักความก้าวหน้าทางสังคม ด้วย เงื่อนไขเหล่านี้้องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้จัดตั้งโรงเรียนสร้างครูเพื่อยกระดับให้มีความรู้ ความสามารถรับประกันคุณภาพความรู้ให้แก่ประชาชน ในด้านการเผยแผ่ศีลธรรมนอกจากเทศนา ตามคัมภีร์ฎีกาแล้ว ครูพระสงฆ์ยังใช้วิธีการศึกษาอบรมศีลธรรมให้แก่ประชาชน โดยมีเป้าหมาย นำศีลธรรมมาแก้ไขแนวคิดของประชาชนให้ถูกต้อง ประสานสมทบกับแนวทางนโยบายทาง การเมือง และสภาพการณ์ตัวจริงในปัจจุบันให้ประชาชนมีแนวคิดถูกต้อง เลิกละความเชื่อมหาย ด้านสาธารณูปการ ถึงแม้ว่าอยู่ในภาวะสงครามวิฤตวาทารมได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก พระสงฆ์ สามเณรก็ได้ทำการบูรณะให้มีสภาพที่พอจะพักอาศัยอยู่ได้ นอกจากนี้ยังได้ตัดสินใจสร้างถ้ำภูหา ให้เป็นวิฤตวาทารม ด้านการต่างประเทศ องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาวได้แต่งตั้งคณะผู้แทน สงฆ์เพื่อเข้าร่วมการประชุมในประเทศเวียดนาม ประเทศจีน ประเทศมองโกเลีย และประเทศ รัสเซีย จากการปฏิบัติงานทั้งภายในและต่างประเทศได้ยืนยัน และได้มองเห็น ความปรารถนาของ พระสงฆ์สามเณรในเขตที่มั่นปฏิวัติที่จะที่ร่วมในการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศชาติ<sup>๐๐</sup>

<sup>๐๐</sup> พระมหาคำตัน เทพบัวลี และคณะ, เอกสารรายงานต่อการประชุมสงฆ์, ก.ศ. ๑๕๖๔, หน้า ๓- ๖.

## ๒.๕ บทสรุปพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ลาว

การปกครองคณะสงฆ์ลาว มีประวัติและพัฒนาการความเป็นมาที่ยาวนานมาก นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในลาว คณะสงฆ์ก็ได้มีการปกครองกันเองมาโดยตลอด สัมลูกคลุกคานอยู่คู่กับการพัฒนาชาติบ้านเมืองมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าใครจะมาเป็นผู้ปกครองก็ตาม แต่จุดแข็งของคณะสงฆ์ลาวก็คือ การทำหน้าที่ของพุทธบุตรที่ดีในการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าไปอยู่ในหัวใจของประชาชน และทั้งยังเป็นผู้นำจิตวิญญาณของประชาชนลาวมาโดยตลอด อยู่ร่วมกับสถาบันกษัตริย์มาโดยตลอดจนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.๒๕๑๘ คณะสงฆ์ก็ยังดำรงสถานะดังกล่าวนี้ได้อย่างมั่นคง และสูงเด่นอยู่เสมอมา แน่นอนว่า พัฒนาการการปกครองคณะสงฆ์นี้มีระยะเวลาที่ยาวนาน แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงเลยจนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็คือ พระสงฆ์อยู่เคียงข้างประชาชนมาโดยตลอด